ΜΑΔΥΤΟΣ

Η ΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΧΕΡΡΟΝΗΣΟΥ

896.

ΠΑΤΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

«Οὐδὲν πατρῴας χθονὸς
ἀνδρὶ φίλτερον.»
(Εὐρ.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
1890

ΑΝΕΣΤΗι ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩι

ΚΑΙ

ΦΩΤΕΙΝΗι

Ὁ Υἱὸς τῶν

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

«Κάδ' δύναμιν ἔρδειν καὶ θεῷ φίλον».

Ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη, ἣν τοσοῦτον ὑποθάλπει ἡ ξενητεία, ἐνέβαλέ μοι τὸν πόθον ν' ἀνερευνήσω τὰ κατ' αὐτὴν ἐν τοῖς ἀρχαίοις, μέσοις καὶ νέοις χρόνοις. Οὐδαμῶς ἐσκεψάμην, τὸ πρῶτον, οἵας δυσχερείας θὰ προϋτίθει μοι τὸ ἔργον, διά τε τὸ σχετικῶς σμικρὸν τῆς πόλεως Μαδύτου, καὶ τήν, κατ' ἀκολουθίαν, μὴ μονομερῆ αὐτῆς δρᾶσιν ἐν τῇ ἀνελίξει τῆς καθόλου ἱστορίας· πλήν, καὶ ὅτε καλῶς ἠσθόμην τοῦτο, ἐν ταῖς πρὸς τοῦτο μελέταις μου, ἀνὰ τὰς βιβλιοθήκας τῆς Μητροπόλεως ταύτης παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἡδέως ἐπόνουν, στερρᾷ τῇ ἀποφάσει, ἵνα μή, τῆς ἱερᾶς ὑποσχέσεως ἣν ὑπὸ γλυκεῖαν μορφὴν ἐπέβαλέ μοι ἡ τῆς πατρίδος στοργή, ἀποστῶ.

Ἐσκεπτόμην ὅτι ἀλλαχοῦ τῆς πεπολιτισμένης γῆς, καὶ αἱ ἀσημότεραι κῶμαι, ἀγαστῆς τυγχάνουσι φροντίδος παρὰ σημαινόντων ἐν τῷ τῶν γραμμάτων κόσμῳ ἀνδρῶν, πρὸς δὲ ὅτι ἡ πατριδογραφία ἐκεῖ, ἀποτελεῖ στοιχειῶδες τοῦ πολίτου καθῆκον, καὶ ἡ γνῶσις αὐτῆς τὸ πρώτιστον ἀσχόλημα τοῦ νεαροῦ σπουδαστοῦ. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου, ὑπὸ πολλῆς κατειχόμην λύπης, ἀναλογιζόμενος ὅτι, πόλις ἱκανῶς σημαντική, ἔν τε τῇ ἀρχαιότητι καὶ τῷ μεσαίωνι, παλαιὰ τῶν Ἀθηνῶν ἀποι-

κία, οἵα ἡ Μάδυτος, ἐστερεῖτο τέλεον καὶ συνοπτικωτάτης ἱστορίας.

Ὑπὸ τοιούτων προαγόμενος σκέψεων ἐπελαβόμην τῆς παρούσης «Πατριδογραφίας», ὑποκλέπτων στιγμάς τινας, ἐκ τῶν φοιτητικῶν μου ἀσχολιῶν. Οὐδαμῶς ἀγνοῶ ὅτι δὲν στερεῖται κηρῶν τὸ βιβλίον μου, ἀλλὰ καὶ εὐχαρίστως θὰ ἔβλεπον τοὺς ἁρμοδιωτέρους μου, ἐπιλαμβανομένους τοῦ ἔργου, καὶ σοφώτερον τὰ κατὰ τὴν φίλην Μάδυτον ἀνερευνῶντας.

Τὸ ἐπ' ἐμοὶ προσεπάθησα, καὶ νομίζω ὅτι κατώρθωσα, νὰ καταστήσω τὴν «Πατριδογραφίαν» μου ἀξίαν μελέτης, τερπνὸν δὲ καὶ ἐπαγωγὸν ἀνάγνωσμα, οὐ μόνον τοῖς φίλοις συμπολίταις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ξένοις· πέποιθα δὲ ὅτι πάντες οὗτοι κριταὶ καὶ οὐχὶ ἐπικριταὶ ἔσονται τῶν πρωτολείων τούτων τῶν πνευματικῶν μου κόπων.

Τελευτῶν, καθῆκον ἀπαραίτητον νομίζω, καὶ δημοσίᾳ νὰ ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς καρδίας, μου τῷ σεβαστῷ μοι τῆς ἱστορίας καθηγητῇ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν κ. Σ. Λάμπρῳ, καὶ πᾶσι τοῖς τὴν ὑλικὴν εἴτε ἠθικὴν παρασχοῦσί μοι ἀρωγὴν αὐτῶν, εὐχόμενος τῇ φίλῃ Μαδύτῳ τὰ βέλτιστα.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις
κατὰ Μάρτιον τοῦ 1890

Χρυσοστομος Α. Παπαδοπουλος.
Φ. Θ.

Η ΜΑΔΥΤΟΣ

I.

Μία τῶν γραφικωτέρων τοῦ Ἑλλησπόντου θέσεων, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες τοῦ παραπλέοντος ταξειδιώτου τὸ βλέμμα μαγεύουσιν, εἶνε καὶ ἡ τῆς πόλεως Μαδύτου, ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς αὐτοῦ ἀκτῆς.

Λεκανοπέδιον μικρόν, ἐγκλείει μεταξὺ τῶν δύο αὐτοῦ ὀρέων, ἅτινα καθιστῶσιν αὐτὸ τερπνὴν μᾶλλον κοιλάδα, μικρὰν μὲν ἀλλ' ἐξόχως ὡραίαν πόλιν, ἧς τὴν βόρειον πλευρὰν ἐγγίζει ἐπιχαρίτως, ὁ ἀγάρρους Ἑλλήσποντος. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς πόλεως, ἄμπελοι καὶ κῆποι εὐανθεῖς, ἐπὶ γοητευτικῶν καὶ εἰδυλλιακῶν λοφίσκων καὶ τοπίων, ἀφίνουσι, πρὸς τὰ ὀπίσω, εὐρὺ πεδίον, ὅπου γοητευτικῶς πλανᾶται τὸ βλέμμα, εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκείνας ἐκτάσεις τοῦ ὁρίζοντος, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀνθαμιλλωμένης ἐδαφιακῆς καλλονῆς, ἐν φυσικῇ ἀπαραμίλλῳ ἁρμονίᾳ, ἣν ἐπαυξάνει ἐπὶ πολύ, ἐντεῦθεν μὲν ὁ Ἑλλήσποντος, ἐκεῖθεν δὲ τὸ Θρᾳκικὸν πέλαγος.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς σπανίας ταύτης, ὑπὸ τὴν ἔποψιν

τοῦ φυσικοῦ πλούτου, θέσεως, καθ' ἅπασαν τὴν Χερρόνησον, ἵδρυται ὑπὸ τὸν γλυκύτατον οὐρανόν της ἡ Ἀθηναϊκὴ ἀποικία Μάδυτος.

Ὡς ὅρια ἡ πόλις αὕτη ἔχει, τὸ πλεῖστον τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ στενώτερον μέρος πρὸς βορρᾶν, πρὸς νότον τὸ Θρᾳκικὸν πέλαγος, πρὸς ἀνατολὰς τὰ Δαρδανέλλια καὶ πρὸς δυσμὰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Σηστὸν μετὰ τῶν Κοίλων.

Ἡ Μάδυτος δὲν κατέχει σήμερον τὴν θέσιν ἐφ' ἧς τὸ πρῶτον ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν ἀποίκων Ἀθηναίων. Ἱδρυθεῖσα αὕτη, ὑφ' Ἑλλήνων, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἔδει νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συνηθείας ἐκείνων, ἃς τοσοῦτον περιέπλεξεν ἱστορικῶς ἡ τύχη των. Κατὰ τὸν μέγαν Γεωγράφον «εἰκάζει ὁ Πλάτων, μετὰ τοὺς κατακλυσμούς, τρία πολιτείας εἴδη συνίστασθαι, πρῶτον μὲν τὸ ἐπὶ τὰς ἀκρωρείας ἁπλοῦν τε καὶ ἄγριον, δεδειότων τὰ ὕδατα, ἐπιπολάζοντα ἀκμὴν ἐν τοῖς πεδίοις· δεύτερον δὲ τὸ ἐν ταῖς ὑπωρείαις, θαρρούντων ἤδη κατὰ μικρόν, ἅτε δὴ καὶ τῶν πεδίων ἀρχομένων ἀναψύχεσθαι· τρίτον δὲ τὸ ἐν τοῖς πεδίοις.»

Κατὰ ταῦτα ἡ Μάδυτος, φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας τοῦ νῦν ἀνατολικοῦ αὐτῆς ὄρους, ἔνθα κατὰ τὸν Μεσαίωνα ὑπῆρχε Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ ἥτις θέσις, δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀνόματος γνωρίζεται σήμερον (πρβλ. Ἡρ. VII, 33. IX, 220). Προϊόντος τοῦ χρόνου ἕνεκα τῶν ἀναπτυσσομένων αὐτῆς κοινωνικῶν καὶ ἐμπορικῶν σχέσεων, ἐπλησίασε πολὺ πρὸς

τὴν θάλασσαν· κατὰ δὲ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, εὑρίσκομεν αὐτὴν παρὰ τὸν λόφον, ἔνθα τὸ Κυνόσημον εὕρηται (α). Μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἡ Μάδυτος εὕρηται παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐν τῇ σημερινῇ θέσει «Σκαλί(ον)», ὡς εὐκόλως ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος (Ξενοφ. Ἑλλ. Ι, α) δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν. Πολλοὶ παρῆλθον ἔκτοτε αἰῶνες, καὶ ἡ Μάδυτος εὑρίσκετο ἐν τῇ προμνησθείσῃ θέσει, (β), ὁπότε ἀναγκάζεται καὶ αὖθις νὰ μεταβάλλῃ θέσιν, ὁμολογουμένως λαμπροτέραν τῶν προγενεστέρων.

Τίνες ὅμως λόγοι ἠνάγκασαν τοὺς κατοίκους πρὸς τοῦτο, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γνωσθῶσιν ἐπακριβῶς. Παραδόσεις διάφοροι φέρονται ἀνὰ τὰ στόματα τοῦ λαοῦ, ἐξ ὧν μόνον τοῦτο δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι δηλαδὴ ἡ μεταλλαγὴ αὕτη τῆς θέσεως ἐγένετο ἐν ἀπομεμακρυσμένοις χρόνοις, διότι ἂν αὕτη συνέβαινε κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, πολλῷ δὲ μᾶλλον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος, ὡς τινες νομίζουσι τότε θὰ συνεφώνουν πρὸς ἀλλήλους

(α) «... τὸ δὲ εὐώνυμον (τῶν Ἀθηναίων) ὑπερεβεβλήκει ἤδη τὴν ἄκραν ἣ Κυνὸς σῆμα λέγεται ..... καὶ τοῦ χωρίου τοῦ περὶ Κυνὸς σῆμα ὀξεῖαν καὶ γωνιώδη τὴν περιβολὴν ἔχοντος, ὥστε τὰ ἐν τῷ ἐπέκεινα αὐτοῦ γιγνόμενα μὴ κάτοπτα εἶναι» Θουκ. VIII, 96—100 καὶ ἑφεξῆς.

(β) Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ εὑρηνται σήμερον ἐλεεινά τινα ἐρείπια μαρτυροῦντα Βυζαντινὴν τέχνην καὶ ἐποχήν· εὑρέθη δὲ ἐν αὐτῇ μία κολυμβήθρα σταυροειδής, δύο χαλκᾶ νομίσματα, τὸ ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, καὶ ἄλλα τινά, περὶ ὧν κατωτέρω.

οἱ γεροντότεροι, καὶ δὲν θὰ ὑπῆρχε ποικιλία παραδόσεων, περὶ οὗτω προσφάτου γεγονότος. Μᾶλλον ὀρθὴ φαίνεταί μοι ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἡ μεταλλαγὴ αὕτη τῆς θέσεως, συνέβη κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατάκτησιν τῶν μερῶν ἐκείνων, διότι εἶνε ἀληθὲς ὅτι καθ' ἅπαντα τὸν μεσαίωνα ἡ Μάδυτος εὑρίσκετο ἐν τῇ θέσει Σκαλί(ον). Ὁπωσδήποτε, γενικῶς ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος, ἡ τελευταία τῆς Μαδύτου θέσις, εἶνε προφανῶς λαμπροτέρα τῶν προηγουμένων, ὡς ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ θὰ ἴδωμεν.

Παρὰ τὴν Μάδυτον ὑπάρχει, γραφικώτατός τις κολπίσκος, γνωστὸς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπὸ τὸ ὄνομα: Κοῖλα, Κοίλῃ τὴν σήμερον καλούμενος. Ἐν τῇ παρὰ τὸν κολπίσκον κοιλάδι πλησίον τῆς θαλάσσης ἀναφαίνεται μετὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα (ἢ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἴσως) ἡ πόλις τῶν Κοιλανῶν. Μέχρι τοῦδε ἀγνοεῖται ἡ πόλις αὕτη πῶς καὶ πόθεν τὴν ἀρχήν της ἔλαβεν (α). Ἀλλ' ηὐτύχησα νὰ μάθω τὰ κατ' αὐτὴν τῆς ὁποίας καὶ ψήφισμά τι διασώζεται ἐν Μαδύτῳ, μελετῶν τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακυβέρνησιν τῆς Μαδύτου ἐν τῷ μεσαίωνι. Καὶ δὴ ὁ κατὰ τὸν ηʹ. αἰῶνα ἀκμάσας ἐπίσκοπος Μαδύτου Λέων ἢ Λεωνίδης, ὑπογράφεται ἐν τοῖς

(α) «S' ignore l' emplacement de la ville (τῆς πόλεως τῶν Κοιλανῶν), jusqu' ici inconue; c' etait très probablement une ville de Thrace, voijine de Madyte.

(Notes épigraphique et palaiographique. S. Lampros. ἐν ταῖς Melanger Greaux.)

πρακτικοῖς τῆς ἑβδόμης οἰκομενικῆς συνόδου «Λεωνίδης ἐπίσκοπος Μαδύτου καὶ Κοίλης» «Λεωνίδης ἀνάξιος ἐπίσκοπος Κοίλων» ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ πράξει τῆς συνόδου «Λέων ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Μαδύτου»

Ἡ πόλις λοιπὸν τῶν Κοιλανῶν, ἢ τὰ Κοῖλα, δὲν ἦτο ἄλλη εἰμὴ μία οὕτως εἰπεῖν συνοικία τῆς Μαδύτου· καὶ ὁ λόγος εἶνε ὁ ἑξῆς. Ἡ Μάδυτος τότε, ὡς καὶ νῦν, ἐστερεῖτο λιμένος· οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς εἶχον ἀνάγκην τοιούτου, ἐπιδιδόμενοι κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος εἰς τὰ ναυτικά. Ἀλλ' ἐξ ἄλλου εἶνε γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ πολὺ πρὸ αὐτῆς οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται, καὶ οἱ ἑκάστοτε τῆς Χερρονήσου δεσπόται, τὰ Κοῖλα εἶχον σταθμὸν τῶν κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον στόλων των. Καὶ κατὰ τοὺς πρώτους δὲ αἰῶνας τοῦ μεσαίωνος πρὶν ἔτι ἀναπτυχθῇ ἡ Καλλίπολις, ἐν τῷ λιμένι τῶν Κοίλων, εἶχε συγκεντρωθεῖ ἅπαν τοῦ Ἑλλησπόντου τὸ ἐμπόριον (α). Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λοιπὸν λόγους, μερίς τις τῶν κατοίκων Μαδύτου εἶχε μεταβεῖ ἐκεῖ καὶ κατοικήσει, ἀπαρτίσασα τὴν πόλιν τῶν Κοιλανῶν (πρβλ. Notitia ep. gr. σελ. 670). Καὶ διὰ τοῦτο ἴσα ἴσα ἐκλείπει ὁλοτελῶς ἡ πόλις αὕτη, μετὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, ὁπότε τὸ ἐμπόριον τοῦ Ἑλλησπόντου μεταβιβάζε-

(α) Est portus Coelus Ateniensibus et Lacedæmoniis navali acie decenentibus, Laconiae classis signatus excidio. Pom. Mel. l. II, c. II πρβλ. Plin 4,18 Ἀν. Κομν. Ἀλεξιάδ. XIV, 3. Νικητ. περὶ Μανουὴλ V, 4 κ.τ.λ.

ται εἰς τὴν Καλλίπολιν. Ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο ἡ πόλις τῶν Κοιλανῶν δὲν δυνάμεθα κατ' ἀκρίβειαν νὰ γνωρίσωμεν· διότι σήμερον ἐκεῖ, μόνον ἓν ἐρείπιον μεγαλοπρεπὲς σώζεται, περὶ οὗ θὰ ἴδωμεν ἐφεξῆς, καὶ ὅπερ ὅμως μαρτυρεῖ ἐν μέρει ὅτι ἡ πόλις ἔκειτο παρὰ τὴν παραλίαν (α), ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν αἰτιῶν αἵτινες προὐκάλεσαν τὴν ἵδρυσιν τῆς πόλεως ταύτης. Ἤτις ἄλλως πολὺ πιθανῶς ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς Στέφανον τὸν Βυζάντιον νὰ ὀνομάσῃ τὴν Μάδυτον πληθυντικῶς διὰ τοῦ Μάδυτα. Ἀλλὰ περὶ τούτου λέγω ἀμέσως τὰ δέοντα.

Ὅτι ὅμως ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ λόφου Μάλτεπε παρὰ τὸν λιμένα τῶν Κοίλων, πόλις, καθά τινες φρονοῦσι, τοῦτο δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω.

II.

Πόθεν ὅμως ἡ Μάδυτος, τὸ ὄνομα τοῦτο προσέλαβεν ἔμενε καὶ θὰ μείνῃ ἄγνωστον.

Γινώσκομεν ὅτι πρῶτος Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος, ὁ πολὺ πρὸ τοῦ Ἡροδότου ἀκμάσας ὀνομάζει τὴν πόλιν ταύτην Μάδυτον· ἐφεξῆς δὲ ὁ Ἡρόδοτος καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν συγγραφεῖς καλοῦσιν αὐτὴν οὕτω, μέχρι τοῦ πέμπτου αἰῶνος, ὁπότε πρῶτος ὁ Στέφανος Βυζάντιος ἐν τῷ «περὶ πόλεων» συγγράμματί του καλεῖ αὐτὴν

(α) Εὑρέθησαν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τὰ παλαιὰ ὑδραγωγεῖα τῆς πόλεως, καὶ ἓν ἄγαλμα· ἀνασκαφαὶ ὅμως δὲν ἐγένοντο εἰσέτι.

Μαδυτὸς καὶ Μάδυτα. Ἐκ τούτου ἔλαβον ἀφορμὴν καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ βυζαντινοὶ συγγραφεῖς νὰ διφορῶσι τὴν λέξιν, ὁτὲ μὲν γράφοντες Μάδυτος ὁτὲ δὲ Μάδυτα.

Ἀλλ' ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως καταντᾷ ἐπὶ τοσοῦτον δύσκολος, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Στέφανος Βυζάντιος ἀγνοεῖ τὸ πρᾶγμα καίτοι ἐν τῷ προρρηθέντι συγγράμματί του καταγίνεται εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῆς ἐτυμολογίας τῶν διαφόρων πόλεων καὶ ἐθνῶν.

Τινὲς φρονοῦσιν ὅτι ἐκλήθη οὕτως ἡ πόλις αὕτη, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐλάτρευον περισσότερον τῶν ἄλλων θεῶν, τὸν Κάστορα καὶ Πολυδεύκην, ὡς ἐκ τούτου δέ, λέγουσιν, ὁ τιμιώτερος ὅρκος των ἦτο «Μὰ τοὺς δύο» ἐντεῦθεν ἐκλήθη Μάδυτος, ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ὅσον εὐφυὴς εἶνε τοσοῦτον καὶ ἀπίθανος, καθ' ὅσον οὐδεμίαν ἀπόδειξιν ἔχομεν περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς. Οὐδεὶς ἔκ τε τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων, ἔγραψέ τι περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος· μόνον δὲ εἷς λεξικογράφος Γερμανός, ὅστις πάντων τῶν ὀνομάτων τὰς ῥίζας καὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐθνῶν πειρᾶται νὰ ἀνεύρῃ ἐν τῇ Γερμανικῇ γλώσσῃ, λίαν ἀνοήτως παρεδέχθη τὸ Μάδυτος, ἐκ τοῦ μαδῶ!!!! Ὁ δὲ Pomponius Melas λέγει ἀρκετὰ περὶ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ὀνόματος τῆς Μαδύτου, καὶ ὁρμαθιάζει σωρείαν παραμορφώσεων αὐτοῦ (α).

(α) Pro Macido Madytum reposuimus ex omnibus. Nescio qui ex Stephano Malides legere velint cum is habeat, Μαδυτὸς

Τοιοῦτον εἶνε τὸ πόρισμα τῆς μελέτης μου περὶ τῆς τοποθεσίας καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Μαδύτου.

III.

Ἀλλ' ἡ ἱστορία αὐτῆς, συνδέεται στενώτατα, μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς Χερρονήσου, ἐν τῇ ἀρχαιότητι μάλιστα, καθόσον μονομερῶς ἡ Μάδυτος οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ δράσῃ, ὡς μὴ σχοῦσα σχετικῶς τοσαύτην ἀνάπτυξιν. Ἵνα λοιπὸν κατανοηθῇ ἡ ἱστορία τῆς Μαδύτου δέον νὰ ἀναφέρωμεν ἐν ὀλίγοις καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Χερρονήσου, καὶ δὴ τὰς αἰτίας καὶ τοὺς λόγους δι' οὓς ἡ Μάδυτος ἱδρύθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὡς καὶ αἱ γείτονες πόλεις αὐτῆς.

Ἡ Θρᾳκικὴ Χερσόνησος ἢ Χερρόνησος, καθὰ ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος διδάσκει, κατῳκεῖτο τὸ πάλαι ὑπὸ τῆς Ἀριανῆς ἐκείνης φυλῆς, ἥτις κατὰ τοὺς προϊ-

et Μάδυτα. Posterius, quod hic posuerunt duae editiones, neutro genere exhibent, notit. eccles. notante artelio h. v et Holstenio ad Stephano p. 195. Hic Codice omnes ferminantienem in os fuadent quam frequentant veteres auctores, tum, et Madytos, et quibustam M S S. recte receptum est. Alibi ista vox in Abytos transiit mutatas veluiti Livio 33, 38 ubi Madytos reposuit primum Glareanus probantibus aliis in Herodoto 7,33. Tzetze ad Lycophron V, 1432. Alias deprovationes dabit liv. 31, 16, 6. Dare etiam hoc nomem vult Gronovius Scylaci Macydos, Macedos, Maihios (!) Mathidos(;) . . . . . » Pomp. Mel. liv. 11, c. 11.

στορικοὺς χρόνους, κατέλαβεν ἅπασαν τὴν Θρᾴκην, ἧς μέρος ἀποτελεῖ ἡ Χερρόνησος.

Τὰ θρᾳκικὰ ἔθνη τῶν Καυκόνων, Μινυῶν κτλ. κυριαρχούμενα τότε ὑπὸ πολλῶν καὶ μικρῶν ἡγεμόνων, καὶ διῃρημένα εἰς μικρὰς ἐπικρατείας, ἦσαν τὰ πρῶτα ἐγκύψαντα εἰς τὴν μελέτην τῆς φύσεως, καὶ τοῦ παγκοσμίου αἰνίγματος, ζητήματα, ἅτινα εἰς τόσον ὑψηλὴν θέσιν οἱ ἐν Ἀθήναις μεγάλοι νόες ἤγαγον.

Ὁ Ὀρφεὺς πρὶν ἔτι συγκινήσει τὸν Ἅδην καὶ κλεῖσῃ τὴν Εὐρυδίκην, ἦτο σοφιστὴς τῆς ἐποχῆς του ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, περιφανὴς μεταξὺ πολλῶν τοιούτων ὁμοφύλων του.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν τῷ ὁρίζοντι τῆς Ἑλλάδος, καὶ μάλιστα τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἐποιήσατο μεγάλης ἀναπτύξεως προόδους.

Τότε οἱ τὴν Χερρόνησον οἰκοῦντες, αἰσθόμενοι τὴν ἀνάγκην ἀρχηγοῦ ἔστρεψαν τὸ βλέμμα πρὸς τὰς Ἀθήνας ὁδηγηθέντες ὑπὸ τοῦ Μαντείου· συνῳδὰ δὲ ταῖς ὁδηγίαις τούτου ἐξελέξαντο ἑαυτοῖς ἀρχηγὸν Μιλτιάδην τὸν Κυψέλου, συγκατανεύσαντα νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν χώραν των μετὰ πολλῶν ἐποίκων συμπολιτῶν του καὶ ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνησιν αὐτῆς. Τύχῃ ἀγαθῇ· ὁ Μιλτιάδης ἦλθεν ἐνταῦθα συνεπιφέρων τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, τὰ ἑλληνικὰ ἤθη, τοὺς ἑλληνικοὺς πολιτειακοὺς θεσμούς. Ἔκτοτε ἤρξαντο στοιχηδὸν κτιζόμεναι αἱ πόλεις ἐν τῇ Χερρονήσῳ ὧν ἐπρώτευον ἡ Καλλίπολις,

Ἐλαιοῦς, Λυσιμαχία, Καρδία, Χερρόνησος, ΜΑΔΥΤΟΣ, Κριθωτή, Σηστὸς καὶ ἄλλαι.

Ἀλλ' ἐν τῇ περιπλόκῳ ἀνελίξει τῆς Ἱστορίας, τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἡ θέσις τῆς Χερρονήσου ὑπῆρξεν ἐν τῶν πεδίων ἐκείνων, ἐφ' οὗ ἡ παλίντροπος Μοῖρα ἔπαιξε τὸ παίγνιόν της. «Ἡ Χερρόνησος κατὰ τὸν Στράβωνα, ἦν αὐτόνομος τὸ πρῶτον, πορθουμένη δὲ ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἠναγκάσθη προστάτην ἑλέσθαι Μιθριδάτην τὸν εὐπάτορα, ... ἐξ ἐκείνου δὲ τοῦ χρόνου, τοῖς τοῦ Βοσπόρου δυνάσταις ἡ Χερρόνησος ὑπήκοος μέχρι νῦν ἐστι .... ἔχουσι δὲ ταύτην κεκακωμένην πᾶσαν ὑπὸ τῶν συνεχῶν πολέμων». Οὕτως δὲ ἡ θέσις αὐτῆς ἡ ἐπίκαιρος, διήγειρε πάντοτε τὰς κατακτητικὰς ὀρέξεις τῶν διαφόρων ἡγεμόνων. Καὶ δὴ μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους, καταλαβόντες αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι, μόλις μετὰ πάροδον αἰῶνος, ἀπὸ τῆς πρώτης ὑπὸ τοῦ Μιλτιάδου κατοχῆς, ἠδυνήθησαν νὰ ἀνακυρήξωσιν αὐτὴν μέρος τῶν κτήσεών των. Μόνον δὲ κατὰ τὸ 452 τὸ πρῶτον ἤδη ἐπισήμως ἔπεμψεν ἐκεῖ ὁ Περικλῆς χιλίους κληρούχους Ἀθηναίους (Διοδ. Σικελιώτης 11, 8).

Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν τὴν Χερρόνησον, διότι κατέλαβον αὐτὴν ἐπὶ μικρὸν οἱ Σπαρτιᾶται, οἵτινες μάλιστα διὰ τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης τοῦ 387 π. Χ. ἀπέκοψαν αὐτὴν ἐντελῶς τῶν Ἀθηναϊκῶν κτήσεων. Ἐν τούτοις κατὰ τοὺς ἐφεξῆς χρόνους οὐδ' αὐτοὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἠδυνήθησαν νὰ στηρίξωσι τὴν κατοχήν των ἕνεκα τῶν συχνότατα συμβαι-

νόντων ταραχῶν, μὴ ἀρεσκομένων τῶν Χερρονησιτῶν εἰς τὴν ξένην τῶν Σπαρτιατῶν δύναμιν. Ταῦτα καλῶς κατενόησε καὶ ὁ Κερσοβλέπτης, ὅστις καίτοι ἦτο κύριος ἁπάσης τῆς χώρας παρητήθη πάντων τῶν ἐπ' αὐτῆς δικαιωμάτων χάριν τῶν Ἀθηναίων, ἐπιφυλάξας δι' ἑαυτόν, μόνον τὴν ὀχυρὰν πόλιν Καρδίαν. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὴν οἰκειοθελῆ ταύτην παραχώρησιν, μόνον κατὰ τὸ 353 π. Χ. ἠδυνήθησαν μονίμως καὶ σταθερῶς τὴν Θρᾳκικὴν Χερσόνησον νὰ καταλάβωσιν οἱ Ἀθηναῖοι, ὁπότε καὶ νέους κληρούχους ἔπεμψαν ἐκεῖ (α).

Τοιαύτη ἡ τύχη τῆς Χερρονήσου, συνεπῶς δὲ καὶ τῆς Μ α δ ύ τ ο υ, μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης. Αἴφνης ὅμως νέος ἐχθρὸς ἀναφαίνεται, Φίλιππος ὁ Μακεδών οὗτος ἅμα τῇ εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας ἀναρρήσει του, διατρέξας ὅλην σχεδὸν τὴν Θρᾴκην, ἀπειλητικῶς ἤδη προὐχώρει πρὸς τὴν Χερρόνησον, καὶ μόλις οἱ Ἀθηναῖοι ἠδυνήθησαν νὰ ἀναχαιτίσωσιν αὐτόν, ἐξασφαλίσαντες ἑαυτοῖς τὴν Χερρόνησον, διὰ τῆς κατὰ τὸ 340 π. Χ. συμβάσης συνθήκης τοῦ Φιλοκράτους. Τὸ κερβέρειον ὅμως βλέμμα, τοῦ μεγάλου τῆς ἀρχαιότητος ῥήτορος καὶ δεινοῦ πολιτευτοῦ Δημοσθένους, προεῖδεν ὅτι ὁ Φίλιππος,

(α) Χάρης δὲ ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς ἐκπλεύσας εἰς Ἑλλήσποντον καὶ Σηστὸν πόλιν ἑλὼν τοὺς μὲν ἡβῶντας ἀπέσφαξε, τοὺς δὲ ἄλλους ἐξηνδραποδίσατο. Κερσοβλέπτου δὲ τοῦ Κότυος, διὰ τὴν πρὸς Ἀθηναίους φιλίαν, ἐγχειρίσαντες τοῖς Ἀθηναίοις τὰς ἐν Χερρονήσῳ πόλεις πλὴν Καρδίας ἀπέστειλεν ὁ δῆμος κληρούχους εἰς τὰς πόλεις (Διοδ. Σικελ. 16, 34.4).

ἀπέναντι τῶν συμφερόντων αὐτοῦ καὶ ὅρκους καὶ συνθήκας θὰ κατεπάτει· διὸ καὶ πείθει τοὺς Ἀθηναίους νὰ πέμψωσιν ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἀρχηγείαν τοῦ Διοπείθους, στρατὸν καὶ στόλον, οὗτινες μέρος μὲν θὰ ἐστάθμευεν εἰς τὸν Μέλανα κόλπον, μέρος δὲ εἰς τὰ Κοῖλα τὸν λιμένα Μαδύτου. Ἀτυχῶς ὅμως ὁ Φίλιππος, διὰ τῆς ὑπερόχου αὐτοῦ δυνάμεως, καὶ τῆς μὴ συντόνου τῶν Ἀθηναίων βοηθείας, κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν Χερρόνησον. Οἱ Χερρονησῖται δυσκόλως ἔφερον τὸν τυραννικὸν τοῦ Φιλίππου ζυγόν, καὶ ἐπόθουν τὸ δημοκρατικὸν τῶν Ἀθηναίων πολίτευμα· ἀπεφάσισαν λοιπὸν διὰ τῆς βοηθείας τῶν Ἀθηναίων, ν' ἀποτινάξωσι τὸν ζυγὸν τοῦ Φιλίππου καὶ νὰ ἐπανακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των. Μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Χερρονήσου ἐπρώτευον τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἡ Σηστός, Μ ά δ υ τ ο ς, Ἐλαιοῦς καὶ Ἀλωπεκόνησος. Πράγματικῶς δὲ τῇ βοηθείᾳ τῶν Ἀθηναίων ἠδυνήθησαν αἱ πόλεις αὗται νὰ ἀποδιώξωσι τὰς τοῦ Φιλίππου στρατιωτικὰς φρουρὰς κακὰς κακῶς, ἐφ' ᾧ καὶ εὐχαριστήριον ἀξιόλογον ψήφισμα ἔπεμψαν τοῖς Ἀθηναίοις τὸ ἑξῆς.

«Χερρονησιτῶν, οἱ κατοικοῦντες Σηστόν, Ἐλαιοῦντα Μ ά δ υ τ ο ν, Ἀλωπεκόνησον, στεφανοῦσιν Ἀθηναίων τὴν βουλὴν καὶ τὸν Δῆμον, χρυσῷ στεφάνῳ, ἀπὸ ταλάντων ἑξήκοντα, καὶ χάριτος βωμὸν ἱδρύονται καὶ δήμου Ἀθηναίων· ὅτι πάντων μεγίστων ἀγαθῶν παραίτιος γέγονε Χερρονησίταις, ἐξελόμενος ἐκ τῆς Φιλίππου, καὶ ἀποδοὺς τὰς πατρίδας τοὺς νόμους, τὴν ἐλευθερίαν τὰ

ἱερά. Καὶ ἐν τῷ μετὰ ταῦτα αἰῶνι παντὶ οὐκ ἐλλείψει εὐχαριστῶν καὶ ποιῶν ὅτι ἂν δύνηται. Ταῦτα ἐψηφίσαντο κοινῷ βουλευτηρίῳ» (Δημ. 18, 32). — Ἀλλ' ἡ ἐν τῷ ψηφίσματι ἐκφραζομένη ἀγαθὴ ἐλπίς, τῶν Χερρονησιτῶν, δὲν ἐξεπληρώθη, διότι ἐντὸς μικροῦ, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες ἅπαντες ἔκυπτον πρὸ τῆς Μακεδονικῆς ἰσχύος καὶ βίας. Οὕτω δὲ ὑπερήφανος μετ' οὐ πολὺ διέτρεχε τὴν Χερρόνησον, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, καὶ ἐπήδα εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀκτὴν τοῦ καλλιρρόου Ἑλλησπόντου, θύων ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τῆς Τρῳάδος τάφων, καὶ προδιαγράφων ἐν τῇ φαντασίᾳ του, τὴν μεγάλην ὁδὸν ἣν ἔμελλε νὰ διανύσῃ, πληρῶν χρυσῶν σελίδων τὴν ἱστορίαν, εἰσάγων δὲ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, τὰ ἑλληνικὰ ἤθη, τὴν θείαν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν, ἐκεῖ ὁπόθεν κατὰ προνοιακοὺς λόγους, ἔμελλεν ἐκ πενιχρᾶς πολίχνης, νὰ ἀνατείλῃ ὁ τῆς ἀνθρωπότητος Σωτήρ.

Τοιαύτη ἡ ἀρχαία τῆς Μαδύτου ἱστορία, ἥτις ἄλλως πως δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτεθῇ, εἰμὴ συνημμένως μετὰ τῆς καθόλου ἱστορίας τῆς Χερρονήσου. Ἀλλὰ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις τὸ πρᾶγμα μεταβάλλεται πως· καὶ ἴσα ἴσα ἐνταῦθα ἔγκειται ἡ μεγαλειτέρα δυσκολία περὶ τῆς ἐξακριβώσεως τῶν κατὰ τὴν Μάδυτον ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις. Διότι ὡς μὴ δυναμένη φυσικῷ τῷ λόγῳ νὰ δράσῃ μονομερῶς ἡ Μάδυτος, ἐλαχίστης ἢ μᾶλλον οὐδεμιᾶς ἠξιώθη προσοχῆς ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐκ τῶν Ἑλλήνων παρέλαβον τὴν Χερρόνησον οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες φαίνεται ὅτι πολὺν χρόνον διέμειναν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. Προχειροτέρα δὲ ἀπόδειξις τούτου πρόκειται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἐν τοῖς Κοίλοις, λαμπρὸς πύργος μετὰ μακροῦ τείχους, καθαρῶς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς καὶ ὁ ἐκεῖ εὑρεθεὶς μαρμάρινος τάφος σωζόμενος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Χριστοῦ τῆς Μαδύτου, καὶ οὗτος ἐποχῆς ῥωμαϊκῆς καὶ τέχνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ μαρτυρεῖ τὴν ἐπὶ πολὺ διαμονὴν τῶν Ῥωμαίων ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἔθιμόν τι Ῥωμαϊκὸν τελούμενον πληρέστατα ἀνὰ πᾶσαν Καθαρὰν Δευτέραν ἐν τῇ Κριθίᾳ, τὸ τῆς ἀνασκολοπήσεως τῶν κυνῶν. Ὁρισμένως δὲ ἀναφέρεται μεταβὰς εἰς Μάδυτον, Σύλας ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, καὶ μάλιστα Ἀντίοχος ὁ τῆς Συρίας.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἱδρύσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἡ Μάδυτος εὑρίσκετο ἐν μεγάλῃ σχετικῇ ἀναπτύξει, καθόσον κατὰ τὰς σημειώσεις Φιλίππου τοῦ Κυπρίου, ἀπετέλει ἰδίαν ἐπαρχιακὴν ἕδραν, τῆς τότε γενικῆς διαιρέσεως τῆς Εὐρώπης εἰς ἐπαρχίας· ὡς δὲ θὰ ἴδωμεν ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ, ἡ Μάδυτος ἦν τότε δεκάτη ἐπισκοπικὴ πόλις. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου, προήχθη εἰς Μητροπολιτικὴν ἕδραν εἰς ἣν ὑπήγοντο καὶ ἐπισκοπαί. Ὅτι δὲ ἡ Μάδυτος ἦν τότε ἡ ἀκμαιοτέρα σχεδὸν πόλις τοῦ Ἑλλησπόντου μαρτυρεῖ ὁ κατὰ τὸν πέμπτον μ. Χ. αἰῶνα γράφων Στέφανος Βυζάντιος (Στεφ. Βυζ. περὶ πόλεων σελ. 349 αὐτόθι σελ. 434) ὅστις τὴν μὲν Μάδυτον καλεῖ πόλιν, τὴν δὲ Καλλίπολιν

πολίχνην. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ Καλλίπολις ἀκολούθως ἐπροώδευσε πολὺ περισσότερον τῆς Μαδύτου, γενομένη κέντρον ὅλου τοῦ ἐμπορίου τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀλλὰ μέχρι τοῦ ια'. αἰῶνος ἡ Μάδυτος ἀπαρτίζει ἴδιον βασιλικάτον, καὶ πολὺ εἰσέτι μετὰ ταῦτα. Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, τὸ βασιλικάτον Μαδύτου, ἐδωρήθη Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ, λίαν εὐνοουμένῳ ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν πολυμάθειάν του. Αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ Μιχαὴλ γράφων τῷ «κριτῇ Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας» προσθέτει καὶ τὰ ἑξῆς «..... οἶμαι σου μὴ ἀγνοεῖν τὴν λαμπρότητα, εἰ δὲ ἴσως ἠγνόηκας, διδάχθητι παρ' ἐμοῦ ὅτι τὸ βασιλικάτον Μαδύτου ἀναφαιρέτως ἡμῖν ὁ μακαρίτης βασιλεὺς κῦρ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἐχαρίσατο, δοὺς ἐν βασιλικοῖς χρυσοβούλοις γράμμασιν ἐξουσίαν, διδόναι τοῦτο, ᾧ τινι ἂν βουλώμεθα· ἡμεῖς δὲ καίτοι γε πολλῶν ἐξαιτουμένων δραστηρίων τὰ πολλὰ καὶ ἱκανῶν πρὸς τὰ πράγματα, τῷ παρόντι γραμματοκομιστῇ κατεπιστεύσαμεν....» Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μιχαὴλ ἐνδιεφέρετο ὡς ἐκ τοῦ ἀξιώματός του, περὶ τῆς Μαδύτου ἔγραψε καὶ ἄλλας ἐπιστολὰς σχετικὰς πρὸς αὐτήν, ἐξ ὧν ἡμῖν μόνον τοῦτο ἐνδιαφέρει ὅτι δηλαδὴ ἡ Μάδυτος κατὰ τὴν ἐποχήν του ἔκειτο ἐν τῷ Σκαλίῳ.

Ὁπωσδήποτε ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης φαίνεται παρακμάσασα ἡ Μάδυτος, καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς ἐνετικοὺς χρόνους (α). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀναδεικνύει αὕτη

(α) « Dans le grande partage, les trois premiers sons partie

σπουδαιότατον ἱεράρχην τὸν Εὐθύμιον περὶ οὗ θὰ ἴδωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ. Ἀλλ' ἡ μόνη σπουδαιότης αὐτῆς ὡς πόλεως ἦν, ὅτι εἶχεν ἰσχυρὰ φρούρια, καθόσον καὶ ὁ ἐν τοῖς Κοίλοις πύργος φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε τότε ἐν καλῇ καταστάσει, τοῦ λιμένος χρησιμεύοντος ὡς σταθμοῦ τῶν πολεμικῶν πλοίων καὶ πάλιν.

Οὕτως δὲ ὡς φρούριον ἰσχυρὸν ἀναφέρουσιν αὐτὴν οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς καθ' ἣν ἐποχὴν ἐκυρίευον ταύτην οἱ ὀθωμανοὶ «Σουλεϊμάνης μὲν οὖν, διηγεῖται ὁ Χαλκοκονδύλης Βυζαντινὸς συγγραφεύς, Σουλεϊμάνης μὲν οὖν ὁ Οὐρχάνεω, τὴν βασιλείαν παραλαβὼν (κατὰ τὰ μέσα τοῦ ιδ'. αἰῶνος) τοῖς τε ἔλλησιν ἐπιών, ἐπολέμει αὐτίκα, καὶ ἀνδράποδα ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν Ἑλλήνων χώρας, ὡς πλεῖστα ἀγόμενος, καὶ εἰς Εὐρώπην διαβάς, τὴν μετὰ Χαλίλεω πρότερον κατὰ τὴν Χερρόνησον πρὸς Ἕλληνας διενεχθέντων, ἐναγόντων τε καὶ ἐξηγουμένων αὐτῷ τὴν διάβασιν, ὡς ἡ Εὐρώπη εἴη τε χώρα περικαλλὴς καὶ εὐχερὴς χειρώσασθαι ὑπὸ Σουλεϊμάνου βασιλέως. Ἐντεῦθεν διαβιβάσας στρατὸν οὐ πολὺν τήν τε Χερρόνησον ληΐζεται καὶ τὸ πρότερον ἔτι φρούριον καὶ ΜΑΔΥΤΟΝ κατασχόντες, καὶ ἄλλα ἄττα πολίσματα κατὰ τὴν Χερρόνησον, ἐπέδραμον .... (Λέων Χαλκοκονδ. V. 4).

du lot des croisés ; Sestos seule manque, mais à sa place, en trouve le mom de sa voisine Madytos. De toute ces villes (τῆς Σηστοῦ, τῆς Πλαγίας [Πλαγιάρι] τῆς Ποτιδανίας καὶ αὐτῆς τῆς Μαδύτου) Gallipoli seule avait de l'importance pour Venise. » (Histoire comm. du levant au mojen âge par Heud).

Φέρεται παράδοσίς τις ἀνὰ τὰ στόματα τοῦ λαοῦ, καθ' ἣν οἱ Μαδύτιοι ἑκουσίως παραδοθέντες τῷ Σουλεϊμάνῃ, ἔλαβον παρ' αὐτοῦ διάφορα προνόμια, μεταξὺ τῶν ὁποίων, ἓν δὲν ἐπέτρεπεν εἰς ἀλλόφυλον ἐπὶ πολὺ νὰ διαμείνῃ ἐν Μαδύτῳ. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ πόλις αὕτη θαυμασίως πως ἀμιγὴς ἔμενε παντὸς ξενικοῦ, ἢ φιλετικοῦ στοιχείου μέχρι τῆς σήμερον, καὶ τὸ τοιοῦτον βεβαίως εἶνε ἄξιον σημασίας πλείστης, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω τὴν παράδοσιν ταύτην, ἥτις ἄλλως μοὶ φαίνεται πιθανωτάτη.

Ὁπωσδήποτε τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Μαδύτου, ἀλλά ..... καὶ τὸ τέλος .....

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους δὲν συνέβη τι ἄξιον λόγου εἰς αὐτὴν εἰμὴ ἡ μεγάλη ἐκείνη τοῦ 1863 πυρκαϊά, ἥτις ἐκ τῆς συνοικίας «Πηγάδας» μεταδοθεῖσα ἀπετέφρωσε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως· ὡς καὶ ἡ κατὰ τὸ 1854 ἐνσκήψασα εἰς τὴν πόλιν πανώλης, ἡ πολλοὺς Μαδυτίους Ἄϊδι προϊάψασα. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔλαβε νέαν ὄψιν ἡ Μάδυτος μετὰ τὴν πυρκαϊὰν μάλιστα. Δύναται δὲ καὶ τοῦτο νὰ προστεθῇ εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν της ὅτι κατὰ τὸ 1857 δαπάναις τοῦ μεγαθύμου Μαδυτίου Χατζῆ Στεφάνου Γαϊτανάκη ἡ πόλις ἀπέκτησε λαμπρὰ καὶ περίβλεπτα ἀνὰ τὸν Ἑλλήσποντον Σχολεῖα,

ISMANOGLIO

ἐξ ὧν ἐξῆλθον ἄνδρες τιμῶντες σήμερον τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος των, ἐφ' οἷς δὴ καὶ κομᾷ αὕτη δικαίως ἐγκαυχωμένη. Κατὰ τὰς ταραχὰς τοῦ 1821 ἦλθον ἐκ Ναυπλίου καὶ Ψαρῶν πολλαὶ οἰκογένειαι, ἐγκατασταθεῖσαι ἐκεῖ, καὶ πολλοὶ δὲ Μαδύτιοι μετῴκησαν εἰς Δαρδανέλλια. Τοιαύτη ἐν ὀλίγοις ἡ ἱστορία τῆς Μαδύτου κατὰ τοὺς ἀρχαίους, μέσους καὶ νέους χρόνους.

IV.

Ἀλλ' ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν ἔποψιν ἡ πόλις τῆς Μαδύτου ἔχει τι τὸ ἰδιάζον. Πόλις ἀρχαία, ἀποικία τῶν Ἀθηνῶν καθαρῶς ἑλληνική, εἶνε πολὺ γλίσχρος εἰς τὸν σπουδάζοντα αὐτὴν ἀρχαιολόγον. Εἶνε ὅμως ἀληθὲς ὅτι μέχρι τοῦδε οὐδεμία συστηματικὴ ἀνασκαφὴ ἐγένετο ἐκεῖ ἥτις ἄλλως πολλὰ θὰ ἔδιδεν εἰς φῶς. Μόνον κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, Γάλλοι τινές, ἐλθόντες εἰς Μάδυτον προέβησαν εἰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας περὶ τὸ Κυνόσημον, ζητοῦντες τὸν τάφον τῆς Ἑκάβης. Ὅλως δὲ ἐκ τύχης ἀνεκαλύφθησαν δύο χαλκᾶ νομίσματα, μία σταυροειδὴς κολυμβήθρα ἐν τῷ Σκαλίῳ, εἷς μαρμάρινος τάφος καὶ πλάξ τις μετ' ἐπιγραφῆς ἐν τοῖς Κοίλοις.

Εἶνε περίεργον ὅτι πᾶσαι αἱ σωζόμεναι ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, διαφυλάττονται ἐν τοῖς ναοῖς, ὡς κειμήλια οὕτως εἰπεῖν ἀνεκτίμητα.

Οὕτω δὲ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ ὑπάρχει ὁ προρρηθεὶς μαρμάρινος τάφος μήκους $6^1/_2$ ποδῶν, ὕψους δὲ $6\ ^3/_4$· περὶ τὸ μέσον ἀκριβῶς τῆς κατὰ μῆκος ἀνωτέρας

πλευρᾶς, εἶναι γεγλυμμέναι δύο κεφαλαὶ βοῶν, ὧν τὰ κέρατα μετὰ στεφάνου τινὸς ἀποτελοῦσιν ὡραῖον σύμπλεγμα· κάτωθεν τῆς παραστάσεως ταύτης ἀναγινώσκεται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

ΜΟΥΚΙΑΝΗ
ΜΟΥΚΙΩΣΟΥ
ΣΟΥΠΑΤΡΙΙΔ
ΙΩΕΘΗΚΕΝ
ΕΑΝΔΕΤΙΣ

ΕΤΕΡΟΣΑΝΟΙΞΗΤΗΝ
ΣΟΡΟΝΔΩΣΕΙΤΩΦΙΣΚΩ ⚹ΑΦ.

«Μουκιανὴ Μουκίῳ Σούσου, πατρὶ ἰδίῳ, ἔθηκεν, ἐὰν δέ τις ἕτερος ἀνοίξῃ τὴν σορόν, δώσει τῷ φίσκῳ (δηνάρια) ᾰφ» ὁ φίσκος εἶνε λατινικὴ λέξις (fiscus), καὶ σημαίνει ταμεῖον· ἐν τῇ αὐτῇ δὲ ἐννοίᾳ ἀναγινώσκεται καὶ ἔν τινι λειψάνῳ ἐπιγραφῆς εὑρισκομένης ἐπὶ τεμαχίου σαρκοφάγου τινος ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΕΑΝΔΕΤΙΣ
ΕΤΕΡΟΣΑΝΟΙ
ΞΗΔΩΣΕΙ
ΤΩΦΙΣΚΩ.

Ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας εὕρηνται καὶ

τεμάχια ἄλλων δυσαναγνώστων ἐπιγραφῶν ἐπὶ συντετριμμένων μαρμαρίνων πλακῶν. Μεταξὺ ἄλλων ἀναγινώσκονται καὶ αἱ λέξεις αὗται.

....ΚΑΤΑΤΗΝΕΠΑΡΧΙΑΝ
ΤΑΥΤΗΝ

καὶ ἐν ἄλλῃ πλακὶ μεγάλοις γράμμασιν

SIBI
PIF

Ἐπίσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ ἄνωθεν τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τοῦ ἱεροῦ λίαν ὁμως ὑψηλὰ εὕρηται πλάξ τις κυκλικὴ μετὰ τῆς ἑξῆς Βυζαντινῆς ἐπιγραφῆς λίαν δυσαναγνώστου καὶ δυσερμηνεύτου:

ΕΝΘΑΔΕΚΙΤΕΤΕΟΔΥΛ
ΟΣΤΥΘΕΥΕΝΗΦΡΕΜΗΣΤΑ
ΧΙΖΙΚΕΟΠΑΤΙΡΑΠΡΑΔ
ΜΚΕΚΤΟΠΟΝΚΕΣΑΡΙΟΤΙΣ
ΥΕΧΟΡΙΟΝΤΑΛΑΣΙΟΥΣΙ[6]

Κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς πλακὸς παρατηροῦνται γεγλυμμένα διαβήτης τις μετ' ἄλλων τινῶν ἐργαλείων, δηλωτικῶν ἴσως τοῦ ἐπαγγέλματος, τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Ἀβραάμ, καταγομένου ἐκ Ταλασίου χωρίου τῆς Καισαρείας.

Ἐν τῷ ἐξωκκλησίῳ τῶν ἁγίων Θεοδώρων τῷ ἐκτὸς

τῆς πόλεως κειμένῳ, εὕρηται ἐπὶ τοῦ ἀετώματος τοῦ ἀρχαίου θυσιαστηρίου αὐτοῦ ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

ΙΛΑΡΟΣΑΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥ
ΤΩΙΥΙΩΙ
ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗΙΙΛΑΡΟΥ
ΛΑΜΨΑΚΗΝΩΙ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙ

«Ἴλαρος Ἀσκληπιάδου τῷ υἱῷ, Ἀσκληπιάδῃ Ἰλάρου Λαμψακηνῷ ἀρχιτέκτονι». Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ὑπενθυμίζει μίαν συμπαθητικωτάτην ἑλληνικὴν συνήθειαν, ἥτις πληρέστατα ὑπάρχει ἐν Μαδύτῳ, καὶ καθ' ἣν ὁ υἱὸς λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ πάππου.

Ὁπωσδήποτε, ἐν τῷ αὐτῷ παρεκκλησίῳ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ εὕρηται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή, ἐν τοῖς πλαγίοις τῆς ὁποίας, παρατηροῦνται ἀνὰ μία χείρ, μετὰ δὲ τὴν δευτέραν σειρὰν εἷς στέφανος. Αἱ τρεῖς τελευταῖαι σειραὶ εἶναι μεγαλειτέροις γράμμασι γεγραμμέναι:

ΚΥΡΙΕΗΛΙΕΗΜΑΣΚΛΑΠΕ
ΣΕΜΗΛΑΘΟΙΤΟΝ
.....
ΣΩΣΙΩΝΣΑΤΟΡΝΙΑ
ΓΥΝΑΙΚΙΙΔΙΑΜΝΗΜΗ...[Σ]
ΧΑΡΙΝ

«Κύριε Ἥλιε (Δυσερμήνευται αἱ λοιπαὶ λέξεις· ἀλλ'

ὡς φαίνεται θὰ εἶνε εὐχή τις πρὸς τὸν Ἥλιον) Σωσίων Σατορνίᾳ, γυναικὶ ἰδίᾳ, μνήμη(ς) χάριν».

Ἐλέχθη ἤδη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν περὶ τῆς πόλεως τῶν Κοίλων ἥτις ἔκειτο ἐν τῷ ὁμονύμῳ τῆς Μαδύτου λιμένι. Ψήφισμα λοιπὸν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης, ἀτελὲς ὅμως, ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν Φλαβίου τινὸς Εὐγενήτορος γενόμενον, εὕρηται ἔν τινι πλακὶ ἥτις χρησιμεύει ὡς ἱερὸς βωμὸς τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου οὖσα ἀντεστραμμένη. Τὸ ψήφισμα ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΚΟΙΛΑΝΩΝΠΟΛΕΩΣ >
ΤΟΝΠΡΩΤΩΣΑΧΘΕΝΤΑ
ΠΑ[]ΔΩΝ>>ΠΑΛΗΝ>>
ΕΠΙΤΡΟΠΕΥΟΝΤΟΣ > ΤΗΣ
ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΦΛΕΥΓΕΝΕΤΟΡΟΣ

Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας τῆς Μεσοχωρητίσσης εὕρηται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

QCORNELIVS
CRISPVS
VIXITANN. XX
SEPVILIAANTYLLA
MATER PI SSIMO
FILIOFECIT.

Ἐν Μαδύτῳ μόνον χαλκᾶ νομίσματα εὑρέθησαν, καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι μεγάλην κίνησιν ἐμπορίου δὲν ἔσχεν αὕτη ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὡς καὶ ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ ἐδείχθη.

Μεταξὺ τῶν εὑρεθέντων νομισμάτων δύο εἰσὶ τὰ σπουδαιότερα· τὸ μὲν τούτων ἀνάγεται εἰς τὸ 350 π. Χ. τὸ δὲ εἰς τὸ 197—27 π. Χ. Ἐπὶ τοῦ πρώτου τούτων εὕρηται σύμπλεγμα βοὸς καὶ ἰχθύος, ὅπερ προφανῶς εἰκονίζει τὸ ῥεῦμα τοῦ Ἑλλησπόντου· ἐπὶ τοῦ ἑτέρου παρίσταται σύμβολον κυνός, ὅπερ ὑποδηλοῖ τὸν τάφον τῆς Ἑκάβης, εὑρισκόμενον ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Μαδύτου, ἢ τὸ Κυνόσημον (α).

Κυνὸς ταλαίνης σῆμα ναυτίλοις τέκμαρ
(Εὐρ. Ἑκάβ. 1273.)

Τοιαύτη καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ τῆς Μαδύτου σημασία, ἥτις μόνον τότε θὰ ἀνυψωθῇ, ὁπόταν πρώτη μέριμνα καταβληθῇ πρὸς ἀνασκαφὴν τοῦ ἐδάφους ὅπερ τίς εἶδε τί πλοῦτον ἀρχαιολογικὸν καλύπτει. Εἶνε δὲ λύπης πολλῆς ἄξιον, τὸ ὅτι, αἰσχροὶ ἀρχαιοκάπηλοι περιερχόμενοι τοὺς τόπους ἐκείνους ἀγοράζουσι, δι' εὐτελεστάτου τιμήματος, τὰς ἀντίκας, ὡς ἀποκαλεῖ ὁ λαὸς τὰ νομίσματα ἅτινα συχνότατα εὑρίσκονται ἐκεῖ. Ἄλλως τε καὶ ἡ ἀνασκαφὴ καὶ εὕρεσις ἀρχαιολογικῶν μνημείων, ἠδύνατο νὰ διαφωτίσῃ πολλὰ μέρη τῆς ἱστορίας τῆς Μαδύτου, ἥτις κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἰδίᾳ καλύπτεται ὑπὸ παχυλοῦ ἀγνοίας πέπλου.

(α) Head, Historia numorum.

V.

Ὁ διοικητικὸς ὀργανισμὸς τῆς Μαδύτου, εἶνε ὁ συνηθης τῶν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν πόλεων. Ἀποτελεῖ αὕτη μετὰ τῶν πέριξ χωρίων, ἓν ὁλόκληρον Ἀτζὲ ἀβάδ, ἑδρεύει δὲ ἐν αὐτῇ μουδίρης (εἰσαγγελεύς)· Ἡ Μάδυτος ἐκλέγει ἑκάστοτε τὸν Δήμαρχόν της μετὰ τῶν δημαρχικῶν συμβούλων οὕτως εἰπεῖν (τῶν ἀζάδων), τὸν εἰσπράκτορα τῶν φόρων, καὶ τοὺς ἄλλους ἀναγκαίους ὑπαλλήλους. Ἡ Δημογεροντία συνέρχεται ἑκάστοτε εἰς τὸν ναΐσκον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, καὶ συσκέπτεται περὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ τόπου. Ἰδίως δὲ αἱ συνεδριάσεις αὗται γίνονται τὴν Κυριακήν, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ὁπότε ὁ Δημόσιος κῆρυξ περιφέρει τὴν ἐπὶ τούτῳ ἐγκύκλιον εἰς τοὺς ναοὺς πάντας πρὸς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων. Εὐτυχῶς κόμματα εἰς τὰ διοικητικὰ τῆς Μαδύτου πράγματα δὲν ὑπάρχουσιν ὅπως ἀλλαχοῦ, οἱ δὲ Μαδύτιοι ἐν ἀδελφικῇ συμπνοίᾳ καὶ ἀγάπῃ ἐκεῖ συνερχόμενοι ἐξετάζουσι καὶ συζητοῦσι τὰ συμφέροντα κοινῇ.

Ἐντεῦθεν, ἐκ τοῦ συνεδρίου τούτου ὁρίζεται ἡ ἡμέρα τοῦ γενικοῦ τρυγητοῦ, ἢ τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν εἰς τὰ διάφορα τμήματα, καὶ ἡ τῆς ἀποδόσεως τῆς δεκάτης. Τὰς ἀποφάσεις της ταύτας ἡ δημογεροντία, κοινοποιεῖ τοῖς πολίταις, διὰ τοῦ δημοσίου κήρυκος, ὅστις περιερχόμενος τὰς ὁδούς, στεντορείᾳ τῇ φωνῇ διαλαλεῖ ταύτας.

Ὁλόκληρον τὸ Ἀτζὲ ἀβὰδ τῆς Μαδύτου, ὑπήγετο ἀρχῆθεν ὑπὸ τὸν πασᾶ τῶν Δαρδανελλίων· ἀλλὰ δὲν γνωρίζω ἐκ τίνων λόγων ὁρμώμενοί τινες τῶν σημαινόντων ἐν τοῖς διοικητικοῖς τῆς Μαδύτου πράγμασιν ἐζήτησαν τὴν ἐξάρτησιν τοῦ Ἀτζὲ ἀβὰδ ἐκ τῆς Καλλιπόλεως, ἥτις δεκάωρον σχεδὸν διάστημα ἀπέχει τῆς Μαδύτου. Εἶνε εὐνόητον ὁπόσαι δυσκολίαι ἐγεννήθησαν ἐντεῦθεν περὶ τὴν ἀπονομὴν τῆς Δικαιοσύνης, διότι ἕκαστος πολίτης διὰ τὸ ψιλοπήδημα, εἶνε ἠναγκασμένος νὰ διατρέχῃ ἐπισφαλεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ μακρὰς ὁδούς, ἐνῷ εἰς τὰ Δαρδανέλλια ἠδύνατο νὰ μεταβῇ ἐντὸς ὥρας. Ἐντεῦθεν καὶ πολλοὶ τῶν πολιτῶν ἀδικούμενοι δὲν ζητοῦσι τὸ δίκαιόν των, διότι ὑποχωροῦσι πρὸ τῶν ὁδοιπορικῶν κόπων, καὶ τοῦτο δὴ διότι συγκοινωνία τακτικὴ μεταξὺ Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου, δὲν ὑπάρχει. Ἐσχάτως ἤρξατο κατασκευαζομένη ὁδὸς ἀπὸ Μαδύτου εἰς Καλλίπολιν, ἀλλὰ θὰ εἶνε συντετελεσμένη μετὰ πολλὰ ἔτη. Τὰ δεινὰ ταῦτα ἀμέσως ἐπελθόντα καὶ ἐπὶ τριετίαν ἤδη καταβαλλόντα τὴν κοινωνίαν τῆς Μαδύτου, διότι ἐντεῦθεν χωλαίνει ἡ δικαιοσύνη, ἠνάγκασαν νὰ ὑπογράψωσιν ἀναφορὰν ὅλα τὰ χωρία τὰ ὑπαγόμενα εἰς τὸ Ἀτζὲ ἀβὰδ τῆς Μαδύτου, ἐν ᾗ καθικετεύουσι τὴν σεγαστὴν κυβέρνησιν νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ὑπαγωγήν των ὑπὸ τὸν πασᾶ τῶν Δαρδανελλίων. Πεποίθαμεν ὅτι ἡ σεβαστὴ κυβέρνησις θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ἐπὶ τέλους τὴν δικαίαν ταύτην αἴτησιν τῶν κατοίκων τοσούτων χωρίων, καὶ θὰ θελήσῃ νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ πράγματα εἰς τὸ ἀρ-

χαῖον καθεστός. Καθ' ἣν δὲ μάλιστα στιγμὴν γράφω, πληροφοροῦμαι ὅτι ἡ αἴτησις αὕτη ἁρμοδίως ὑποβληθεῖσα, θὰ ἔχῃ ἐντὸς μικροῦ τὰ εὐάρεστα ἀποτελέσματά της.

Τοιαύτη ἡ πολιτικὴ τῆς Μαδύτου διακυβέρνησις, τῆς ὁποίας τοὺς κατοίκους διακρίνει εὐνομία, ἄκρα φιλησυχία, καὶ σεβασμὸς πρὸς τὴν καθεστῶσαν ἀρχὴν καὶ τοὺς πολιτειακοὺς αὐτῆς θεσμούς. Οὐδέποτε ἔδωκαν παραπόνων αἰτίας εἰς τὴν κυβέρνησιν, μᾶλλον δὲ αὕτη περιβάλλει αὐτοὺς δι' ἐξαιρέτου εὐνοίας, ἀποσπῶσα τὴν ἐγκάρδιον αὐτῶν ἀφοσίωσιν καὶ εὐγνωμοσύνην. Μετὰ τὴν πολιτικὴν διοίκησιν, θὰ εἴπω ὀλίγα καὶ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακυβερνήσεως τῆς Μαδύτου.

VI.

Ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ τοῦ παρόντος βιβλίου, κατεδείξαμεν, ὅτι ἡ Μάδυτος ἐν τῇ Μεσαιωνικῇ ἐποχῇ, ἦν ἡ ἀκμαιοτέρα σχεδὸν πόλις τοῦ Ἑλλησπόντου. Εἴπομεν ἐκεῖ ὅτι κατὰ τὴν πρώτην γενομένην διαίρεσιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἡ Μάδυτος ἀπετέλεσεν ἰδίαν ἐπαρχίαν, καὶ ἦν δεκάτη ἐπισκοπικὴ ἕδρα τῆς Εὐρώπης, ἴδιον ἔχουσα ἐπίσκοπον. Γνωρίζομεν ἐπὶ τούτοις ὅτι ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου, προὐβιβάσθη εἰς Μητρόπολιν, ἐπί τινα καιρόν, ἀλλὰ πάλιν ὑπετάγη εἰς τὸν θρόνον Ἡρακλείας ὡς ἐπισκοπικὴ ἕδρα. Τὸ γεγονὸς τοῦτο σημειοῖ πρὸς Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν ἐν ἐπιστολῇ του Νικόλαος Γραμματικὸς ὁ Πατριάρχης. Οὐχ ἧττον καὶ αὖθις προὐβιβάσθη εἰς Μητρόπολιν, ἔχουσα ὑφ' ἑαυτὴν καὶ ἐπισκοπάς, καὶ Μητροπολίτην μὲ τὸν τίτλον τοῦ «ὑπερτίμου».

Ἀλλ' ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ὑποβιβασθεῖσα, δὲν ἀπετέλεσε πλέον ἰδίαν ἐπισκοπικὴν ἕδραν, ἀλλὰ μίαν ἐπισκοπὴν μετὰ τῆς Καλλιπόλεως· τοῦτο δὲ κυρίως ἐγένετο μάλιστα ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἔκτοτε ἀποτελεῖ μίαν ἐπισκοπὴν μετὰ τῆς Καλλιπόλεως, καὶ σήμερον ἔχει ἐπίσκοπον τὸν ἱεράρχην Ἀβέρκιον.

Ἀλλ' ἀτυχῶς, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο νομίζω ὅτι ἀδικεῖται πολὺ ἡ Μάδυτος. Ἡ πόλις αὕτη λαβοῦσα ἐσχάτως μεγάλην ἀνάπτυξιν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων, ἔχει ἀνάγκην ἰδίου ἐπισκόπου ἀπαραίτητον. Διότι ὑποθέσεις πλεῖσται ὅσαι ἀναφυόμεναι καθ' ἑκάστην καὶ τὴν ἐπίλυσίν των ἀπαιτοῦσαι παρὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς μένουσιν ἐκκρεμεῖς, ἐπειδὴ αὕτη μένει διαρκῶς σχεδὸν ἐν Καλλιπόλει, ἥτις βεβαίως εἶνε πολυανθρωποτέρα τῆς Μαδύτου, χωρὶς ὅμως νὰ ἔπεται ἐντεῦθεν ὅτι κατ' ἀνάγκην ἡ Μάδυτος θὰ βλέπῃ τὸν ἱεράρχην της δύο ἢ τρεῖς μόνον μῆνες ἢ καὶ πολὺ ὀλιγώτερον· ἴσως τὸ τοιοῦτον ἔχει τὸν λόγον του, ἀλλ' ἐγὼ ἐξακολουθῶ νὰ ἐκφέρω ἀτομικὴν κρίσιν.

Παραλείπω δὲ νὰ ἐξετάσω τὸ ζήτημα, ὑπὸ τὴν σπουδαίαν ἠθικὴν ἔποψίν του, ἥτις ἀπαιτεῖ τὸν ἀνώτερον ἐκκλησιαστικὸν ἄρχοντα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ ὥραν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποιμνίου του. Διότι οὐδεὶς νὰ μοὶ ἀρνηθῇ δύναται, ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, ὡς κέντρον

τοῦ Θρησκευτικοῦ βίου, ὡς ἀρχὴ πραγματικὴ καὶ ἐπίσημος καὶ νόμιμος τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ὡς ἠθικὸν καὶ νόμιμον κέντρον τοῦ ἠθικοῦ ὀργανισμοῦ εἶνε σπουδαιότατον στοιχεῖον ἐν τῇ ἠθικῇ τάξει τῆς καθόλου Χριστιανικῆς κοινωνίας, καὶ ἐν τῇ ἰδιότητί της δὲ ταύτῃ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ συνάπτει τὰς ἐν τῇ κοινότητι ἠθικὰς ἀρετάς, καὶ ἐπιφέρει τὸν ἁρμονικὴν ἑνότητα καὶ ἐνέργειαν. Ἡ ἐκπλήρωσις ὅμως τοῦ ὑψηλοῦ καὶ θειου τούτου προορισμοῦ καὶ καθήκοντος, ἐλλείπει παντελῶς ἐκ τῆς Μαδύτου, διότι ὁ ἀνώτατος ἐκκλησιαστικὸς ἄρχων, δὲν διαμένει ἐν αὐτῇ διαρκῶς παρακολουθῶν τὸν ἠθικὸν τῶν κατοίκων βίον. Ὁ ἀνώτερος ἐκκλησιαστικὸς ἄρχων, ὡς ἀσκῶν πνευματικὸν κράτος ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων παντὸς Χριστιανοῦ, δέον νὰ ἐποπτεύῃ καὶ ἐπιβλέπῃ πᾶσαν ἠθικὴν θρησκευτικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν· ἔπειτα δὲ ὡς ὁ μόνος ἀντιπρόσωπος τῆς πόλεως καὶ ὁ ἀνεγνωρισμένος ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν, ἀρχηγὸς τῆς Κοινότητος, δέον νὰ ᾖ συνάμα, καὶ τῆς Δημογεροντίας, καὶ πάσης ἐφορείας πρόεδρος, διεπούσης τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα καὶ τοὺς ναούς.

Ἐπιμένω εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, κατ' ἀτομικὴν τὸ ἐπαναλαμβάνω κρίσιν, διότι ἡ κοινωνία τῆς Μαδύτου, εὑρίσκεται εἰς κατώτατα στρώματα τῆς ἠθικῆς ἀναπτύξεως. Ἂν εἶνε νὰ ἔχωμεν δεσπότην μόνον γὰ φ ι γ ο ύ ρ α, καὶ διὰ τὸν τ ύ π ο ν, μὰ τὴν ἀλήθειαν ἂς λείψῃ.

Δὲν θέλω δὲ νὰ εἴπω τίποτε καὶ περὶ τοῦ κλήρου τῆς Μαδύτου, διότι . . . . τῇ ἀληθείᾳ ἐντρέπομαι.

Ἀλλ' ἐπανερχόμενος εἰς τὸ θέμα μου, παραθέτω ἐνταῦθα, καὶ ὀλίγα ὀνόματα, ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν τῆς Μαδύτου.

Ὁ πρῶτος διαπρεπὴς ἱεράρχης αὐτῆς εἶνε ὁ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Ζ'. οἰκουμενικῆς συνόδου ἀναφερόμενος, Λ έ ω ν ἢ Λ ε ω ν ί δ η ς ὃν καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου μου ἀνέφερα· οὗτος ὡς καὶ ἐκεῖ εἶπον, ἐν μὲν τῇ β'. πράξει γράφεται « Λέων ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Μαδύτων,» ἐν τῇ τετάρτῃ ὑπογράφεται «Λεωνίδης ἐπίσκοπος Μαδύτου καὶ Κοίλης» καὶ τέλος ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς «Λεωνίδης ἀνάξιος ἐπίσκοπος Κοίλων.»

Δεύτερος γνωστὸς ἐπίσκοπος Μαδύτου, εἶνε ὁ ἐν τῇ Φωτιανῇ συνόδῳ λαβὼν μέρος Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο ς, πάντοτε ὑπογραφόμενος «Κωνσταντῖνος ὁ Μαδύτων.»

Ἀλλ' ὁ διαπρεπέστερος ἱεράρχης, τὸ μεγαλείτερον συγχρόνως τῆς Μαδύτου τέκνον εἶνε ὁ Ε ὐ θ ύ μ ι ο ς (α). Μιχαὴλ δὲ ὁ Ψελλὸς ὁ κατὰ τὸν ιά. αἰῶνα ἀκμάσας, «ὕπατος τῶν φιλοσόφων, καὶ πολυγραφώτατος» ἀποκαλούμενος ὑπὸ τῶν συγχρόνων του, ἐν τῷ πρὸς τὸν πατριάρχην Μιχαὴλ τὸν Κηρουλάριον ἐγκωμίῳ του, ἀναφέρει τὸν Μαδύτιον τοῦτον ἅγιον.

Γρηγόριος ὁ Κύπριος ἔχει ἐγκώμιον πρὸς τὸν ἅγιον

(α) Ἀφορμὴν πρὸς ἀναζήτησιν τὰ κατὰ τὸν Εὐθύμιον τοῦτον ἔλαβον ἔκ τινος ἀντιγράφου χειρογράφου τινὸς τοῦ Ἄθω, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ πατήρ μου, καὶ ἐνῷ ἀναφέρεται ὁ Εὐθύμιος οὗτος ὡς ἅγιος.

Εὐθύμιον, ἀνέκδοτον ὅμως ἀτυχῶς, ἐν ᾧ, βεβαίως, θὰ λέγωνται πολλά, περὶ τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ θαυμασίου τούτου ἀνδρός. Οὐχ ἧττον παραθέτω ἐνταῦθα τεμάχιά τινα τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ψελλοῦ, ἵνα κατανοηθῇ ἡ σπουδαιότης αὐτοῦ. «Ἀρχιερατεύει δέ τις ἐν αὐτῇ (τῇ Μαδύτῳ) λέγει ὁ Ψελλός, οὐ πόρρω πολὺ τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς, ἄνθρωπος μὲν τὸ φαινόμενον, ἄγγελος δὲ ἢ θεὸς τὸ νοούμενον, θεῖος ὡς ἀληθῶς τὴν ψυχήν, ἐν παρέργῳ τῷ σώματι ζῶν, ὅλος τῷ θεῷ ἀνακείμενος, λειτουργὸς τοῦ μεγάλου θύματος, καὶ ὄντως ἐπόπτης τοῦ μυστηρίου· τὸ ἦθος ἁπλοῦς κατὰ τὸν θαυμάσιον Ἰακώβ, ἀγοραίαν συμπάσης ἀπέχων καὶ τριβῆς καὶ δεινότητος τὴν κρειττων κρειττόνων, καὶ ὑπερφυῶς ἐπιστάμενος τὴν κλῆσιν Εὐθύμιος.

«.... Καὶ ἡ μὲν ἀνωτέρα γέννησις ὑπὲρ φύσιν ἐπέλαμψεν· ἡ δὲ κατωτέρα τὸ σῶμα δηλονοῦν, αὐτὸ μάλιστα τοσούτου θαυμασμοῦ ἠξίωται, ὥστε ἐν τῷ συνόλῳ εἶναι ὁμοφωνίαν, τῷ τε λόγῳ καὶ πνεύματι. Καὶ τοῦτο δὴ τὸ ἄξιον, καὶ λόγου καὶ θαύματος· πηγαὶ γὰρ αὐτῷ τῶν μερῶν πάντοθεν ἀνερρώγησαν, οὐ ποτίμων ὑδάτων, καὶ οἷα πολλαχοῦ συνήθως ἀναδιδόασι σήριγγες, ἀλλὰ μύρου διειδεστάτου καὶ καθαροῦ, ὃ οὐδενί τις ἂν ἑτέρῳ παρασκευάζειν δεδύνηται· ἥ τε γὰρ διαφάνεια, τό τε ἡδὺ τῆς ὀσφρήσεως, τό τε τῆς ἄλλης παρηλλαγμένον ποιότητος, ὑπερφυῆ πάντα καὶ ἀπαράμιλλα ... Ἱλαραί τε γὰρ αὐτῷ τῶν ὀφθαλμῶν αἱ βολαί, καὶ ἡ ὀφρὺς ἦθος ἐδείκνυον χάριτός τε καὶ μειδιάματος· τὸ δὲ σύμπαν σῶμα, ἀρχιερατικοὶ χαρακτῆρες ἐκόσμουν....» Γράφων ὁ αὐτὸς Μιχαήλ, Ψελλός, πρὸς τὸν σύγχρονόν του ἀρχιερέα τῆς Μαδύτου προσθέτει τὰ ἑξῆς σχετικὰ πρὸς τὸν ἅγιον Εὐθύμιον «.... ἔπειτα ἔγγραφον δέησιν ἔκθου τῷ βασιλεῖ, δῶρόν τε αὐτῷ στεῖλον, τὸ τοῦ παρ' ὑμῖν ἐπισήμου ἁγίου εὐῶδες μῦρον ἢ ἔλαιον, καὶ γενήσεταί σοι τοῦ Χρυσοβούλου ἡ ἐπικύρωσις.»

Τοιοῦτος ὁ θαυμάσιος Εὐθύμιος· ὁποία ὅμως ἀπογοήτευσις! ἡ πατρίς του νὰ μὴ τιμήσῃ μέχρι τοῦδε οὐδὲ διὰ τῆς ἐλαχίστης μνήμης τὸ μεγαλείτερον τέκνον της, τὸν πολιοῦχον ἅγιόν της! ἡ περὶ τοῦ ἐναντίου πρωτοβουλία ἀνήκει βεβαίως εἰς τὸν ἀρχιερέα τοῦ τόπου.

Ὅτι δὲ τὸ παρὰ τὸ Σκαλίον ἁγίασμα, εἶνε τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, μένει ἀναμφισβήτητον, καθόσον ῥητῶς τοῦτο λέγεται ἐν τῷ προρρηθέντι ἐγκωμίῳ Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ.

Ἕτερος ἐπίσκοπος Μαδύτου κατὰ τὸν ιβ'. αἰῶνα ἀναφαίνεται ὁ Θεοφάνης ὁ τιμηθεὶς διὰ τοῦ μητροπολιτικοῦ ἀξιώματος, λαβὼν μέρος καὶ εἰς σύνοδόν τινα συμβᾶσαν, ἐπὶ Γεωργίου Ξιφιλίνου τοῦ πατριάρχου.

Κατὰ τὴν ἐν τοῖς χρόνοις Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου γενομένην σύνοδον περὶ τῆς ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἔλαβε μέρος καὶ ὁ τότε μητροπολίτης Μαδύτου, «μετὰ τῆς ἑαυτοῦ συνόδου.»

Ἐν τῇ κατὰ τὸ 1341 συμβάσῃ συνόδῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει, περὶ τῆς συζητήσεως ἐκείνης τοῦ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου, καὶ τοῦ Παλαμᾶ ἀφ' ἑτέρου, ἔλαβε μέρος καὶ ὁ μητροπολίτης Μαδύτου Ἰσαάκ· ὅστις ἐν δευτέρᾳ συνόδῳ (1347) περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως γενομένης ὑπογράφεται «ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Μαδύτου καὶ ὑπέρτιμος Ἰσαάκ».

Ἐν ἄλλῃ συνόδῳ συνελθούσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸν πατριάρχην Κάλλιστον περὶ τῆς πλάνης τοῦ Παλαμᾶ ἔλαβεν ἐπίσης μέρος καὶ ὁ «ταπεινὸς μητροπολίτης Μαδύτων καὶ ὑπέρτιμος Ἰάκωβος.»

Μετὰ τὸν μητροπολίτην Ἰάκωβον, ἕτερος ἀρχιερεὺς Μαδύτου, δὲν ἔχει πλέον τὸ μητροπολιτικὸν ἀξίωμα, διότι ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ὑποβιβάζεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τῆς Μαδύτου, ἥτις ἑνοῦται μετὰ τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ μίαν ἐπισκοπήν, ὅπως καὶ σήμερον διαμένει· ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τούτου ὑπέδειξε τοὺς λόγους, δι' οὓς δέον νὰ σκεφθῶσιν αἱ ἁρμόδιοι περὶ τοῦ ζωτικωτάτου τούτου ζητήματος, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται πᾶσα ἡ ἠθικὴ εὐημερία τῆς πόλεως.

Ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ἐποχῇ ἔσχεν ἡ Μάδυτος πέριξ αὐτῆς τρεῖς Μονάς, τὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας αὐτῆς θέσεως, τὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου παρὰ τὸ Κυνόσημον, καὶ ἐν τοῖς τελευταίοις μεσαιωνικοῖς χρόνοις τὴν τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, ἐν τῷ Σκαλίῳ. Ἡ δευτέρα Μονὴ κατεστράφη κατὰ τὸ 1821. Ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὑπερεπτακοσίων ἐτῶν, ἡλικίαν ἀριθμοῦσα, διεσώθη τότε ὑπό τινος μοναχοῦ Βαρθολομαίου, ἐν τῷ τότε παρεκκλησίῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου νῦν δὲ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὑπὸ ἄλλων δὲ πολιτῶν ἐσώθη καὶ ἡ ἁγία Τράπεζα τῆς Μονῆς ἐκείνης, εὑρισκομένη καὶ αὕτη ἐν τῷ προρρηθέντι ναῷ. Σήμερον μονὰς δὲν ἔχει ἡ Μάδυτος εἰμὴ μόνον τὴν τῆς Θεοτόκου, ἐν ἐλεεινῇ ὅμως καταστάσει εὑρισκομένη καί τοι ἐν αὐτῇ γίνεται ἡ χαριεστέρα πανήγυρις τῆς Μαδύτου. Ναοὺς δὲ ἡ πόλις αὕτη ἔχει ἑπτά, ἐξωκκλήσια ἀπειράριθμα.

Ἡ περιγραφὴ πάντων τῶν ναῶν τούτων καὶ περιττὴ εἶνε καὶ μακρὰ ἀποβαίνει. Προσθέτω μόνον ὅτι τὰ σημερινὰ ἐξωκκλήσια εὑρίσκονται πρὸ πάντων ἐν τῇ θέσει τῆς Μαδύτου τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Δύο τῶν ναῶν ὁ ἅγιος Δημήτριος καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης εὑρίσκονται ἐπὶ λόφων, δίκην ἀκροπόλεων· ὁ πρῶτος λόφος καλεῖται ἰδίως Παληόκαστρον, διότι πραγματικῶς ἐπ' αὐτοῦ εὕρηται ἐρείπιον ὀχυροτάτου φρουρίου, ἀποβλέποντος πρὸς τὴν ἀρχαίαν τῆς Μαδύτου θέσιν, καὶ προορισμένου ἴσως νὰ προφυλάττῃ τὴν πόλιν τότε, διότι καὶ πρὸς τὴν σημερινὴν τῆς πόλεως θέσιν εἶναι ἄσχετον. Καθ' ἕκαστον ἔτος ἔρχονται ἀπειράριθμοι ξένοι καὶ ἰδίᾳ Δαρδανέλλιοι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, πρὸς προσκύνησιν τῆς θαυματουργοῦ αὐτοῦ εἰκόνος.

VII.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακυβέρνησιν τῆς Μαδύτου· ἤδη δὲ εἰσερχόμενος εἰς τὸ περὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως κεφάλαιον, παρατηρῶ ὅτι εἰς λίαν εὐχάριστον θέσιν εὑρίσκεται, ὡς πρὸς τοῦτο αὕτη.

Ἐν ἄλλῃ ἐποχῇ, κατὰ τὸν παρελθόντα δηλαδὴ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος τὰ μεγαλείτερα Σχολεῖα τῆς Μαδύτου ἦσαν αἱ οἰκίαι τῶν ἱερέων. Μανθάνων τις τότε τὸν ὀκτώηχον καὶ τὸν ψαλτῆρα ἐλογίζετο γραμματιζούμενος, ὅταν ἤξευρε καὶ τὸν Ἀπόστολον, ἦτο πλέον πάνσοφος, καὶ πανεπιστήμων. Κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ παρόντος αἰῶνος εἶχεν ἀποκτήσει ἐπὶ τέλους ἡ Μάδυτος ἰδίαν εὐπρόσωπον ὁπωσδήποτε Σχολὴν δαπάναις τοῦ Μαδυτίου Χ. Ἀνδρέου. Ἡ Σχολὴ ἐκείνη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λειτουργήσῃ τότε καλῶς, διότι πάντες προετίμων τὰ πανεπιστήμιατῶν παπάδων· φαίνεται δὲ ὅτι κατέστη ἐπὶ τέλους καὶ ἄχρηστος ἐκείνη ἡ Σχολή, ἀλλὰ τὸ πῦρ δὲν τὴν ἀφῆκε... νὰ περιέλθῃ εἰς μεγαλειτέραν ἀχρηστίαν. Τότε τὰ γράμματα κοινὴ φροντὶς δὲν ἦσαν, διότι καὶ νὰ μάθῃ κανεὶς πολλὰ γράμματα δὲν ἐλογίζετο τόσον Χριστιανικὸν πρᾶγμα. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ διελύθησαν αἱ παράδοξοι αὐταὶ ἰδέαι καὶ κατενοήθη ἡ ἀνάγκη τῶν γραμμάτων. Τὴν ἀνάγκην ταύτην ἐξεπλήρωσεν ὁ μεγάθυμος Μαδύτιος Χατζῆ Στέφανος Γαϊτανάκης, ἀρχιτέκτων τοῦ Αὐτοκράτορος Μετζήτ. Ἔκτοτε λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 1857 δηλαδή, ἐδόθη ὤθησίς τις πρὸς πνευματικὴν κίνησιν ἐν Μαδύτῳ, διότι ἀπέκτησεν αὕτη λαμπρὰν ἑλληνικὴν Σχολήν. Παρθεναγωγεῖον καὶ ἀλληλοδιδακτικόν. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ δὲ σχολῇ μέχρι τοῦ 1861 ἐδιδάσκοντο καὶ τρίτης Γυμνασιακῆς τάξεως μαθήματα· ἀλλὰ δὲν γνωρίζω διατὶ ἡ Σχολὴ ἐκείνη παρήκμασεν ἡ δὲ πλουσία της συλλογὴ ὀργάνων τῆς Φυσικῆς καὶ χημείας ἐδωρήθη τῇ ἐν Κων/πόλει Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ. Ὁπωσδήποτε ἐκ τῆς Σχολῆς ἐκείνης ἥτις σήμερον κατηρτίσθη ἄριστα εἰς Ἀστικὴν Σχολήν, ἐξῆλθον οἱ τὸ ὄνομα σήμερον ἐν τῇ ξένῃ, τῆς Μαδύτου τιμῶντες καὶ μητροπολῖται καὶ λόγιοι, μὴ μετρούμενοι εὐτυχῶς ἐν τοῖς δακτύλοις.

Ἡ Μάδυτος ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον ἔχει σήμερον λαμπρὰν Ἀστικὴν Σχολὴν τελείαν· ἐν δὲ τῇ θέσει τῆς παλαιᾶς Σχολῆς ἐκτίσθη πρό τινων ἐτῶν ἄριστον Νηπιαγωγεῖον, ὅπερ σήμερον συμπτυχθὲν μετὰ τοῦ Παρθεναγωγείου ἀποτελεῖ εὐπρόσωπον Νηπιοπαρθεναγωγεῖον.

Τὰ Σχολεῖα τῆς Μαδύτου τὴν σήμερον εἶνε περίβλεπτα ἀνὰ τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ἀποτελοῦσι τὸ ἐχέγγυον τῆς ἐν τῷ μέλλοντι πνευματικῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως· κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον καθόσον οἱ ἐν αὐτοῖς διδάσκοντες δὲν εἶνε ἁπλοῖ γραμμάτων πωληταί, ἀλλὰ γνήσιοι πολῖται, συναισθανόμενοι βαθέως τὰ διττὰ αὐτῶν καθήκοντα, καὶ ὡς πολιτῶν καὶ ὡς παιδαγωγῶν τῆς συμπολίτιδος νεότητος. Τὰ γράμματα λοιπὸν ἐν Μαδύτῳ, μόλις ἐπ'

ἐσχάτων ἤρξαντο νὰ καταλαμβάνωσι τὴν δέουσαν θέσιν ἐν ταῖς σκέψεσι τῶν πολιτῶν, τῶν περὶ τῶν κοινῇ ἀγαθῶν μεριμνώντων, καθόσον διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς νέας λεγομένης μεθόδου, ἐπετεύχθησαν θαυμάσια τῳόντι ἀποτελέσματα.

Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο συνέτεινεν ἰδίᾳ ὁ πρὸ δεκάδος τινὸς ἐτῶν ἱδρυθεὶς ἐν Μαδύτῳ φιλεκπαιδευτικὸς σύλλογος «ὁ Ἑλλήσποντος», ὅστις τῳόντι εἶνε ἀνώτερος παντὸς ἐπαίνου. Περὶ τὸ 1875 νέοι τινές, ἐπὶ τῶν μαθητικῶν βάθρων εἰσέτι καθήμενοι, ἐσκέφθησαν νὰ κατασκευάσωσι τὴν εἰκόνα, τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, καὶ νὰ πανηγυρίζωσι τὴν μνήμην αὐτοῦ ἐτησίως, ὡς ἑορτὴν τῶν γραμμάτων. Εἰς τοὺς πρώτους σχόντας τὴν εὐγενεστάτην ταύτην ἰδέαν προσετέθησαν καὶ ἕτεροι· οὕτω δὲ ἐσκέφθησαν νὰ ἀπαρτίσωσι σωματεῖόν τι ὅπερ ὠνόμασαν «Φιλόπτωχον ἀδελφότητα»· τινὲς τῶν εὐγενῶν ἐκείνων νέων, ἀποφοιτήσαντες τῶν Σχολείων Μαδύτου, ἦλθον εἰς Ἀθήνας καὶ μελετήσαντες διαφόρους κανονισμοὺς σωματείων, ἐνόμισαν καλὸν νὰ μετατρέψωσι τὸν σκοπὸν τῆς ἀδελφότητός των, καλέσαντες αὐτὴν «Φιλεκπαιδευτικὸν σύλλογον «Ἑλλήσποντος»». Αὐτὴ εἶνε ὅλη ἡ ἱστορία τοῦ ἀρίστου σωματείου τούτου· ὁποῖα δὲ τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ, καὶ ὁποία ἡ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὰ γράμματα δοθεῖσα ὤθησις, τὸ ἐννοεῖ ἕκαστος. ἀρκεῖ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ σωματεῖον τοῦτο παρεῖχε καὶ παρέχει δωρεὰν τοῖς μαθητευομένοις, τὰ βιβλία των καὶ πάντα τὰ διὰ τὸν μαθητὴν χρειώδη. Ἡ ἱστορία τῶν

μεταγενεστέρων χρόνων τῆς Μαδύτου, θὰ ἀφιερώσῃ χρυσᾶς σελίδας, διὰ τὸ σωματεῖον τοῦτο, καὶ θὰ εὐλογῇ ἡ πατρὶς αἰωνίως τὰ ὀνόματα τῶν πρώτων σχόντων τὴν τοιαύτην εὐγενεστάτην ἰδέαν.

Ἡ ἑλληνικὴ Σχολὴ κέκτηται ἀρίστην Βιβλιοθήκην, ἥτις ἀτυχῶς, ἕνεκα τῆς ἀβελτηρίας δὲν ἠξεύρω τίνων, εἶνε ἀξιοσεβαστοτέρα διὰ τὴν κόνην ἣν περιέχει ἢ διὰ τὰ βιβλία καὶ τὰ χειρόγραφά της. Ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ θὰ γράψω ἐκτενῶς περὶ αὐτῆς. Ἐνταῦθα δὲ θὰ ἀναφέρω μόνον τὰ πέντε σημαντικώτερα χειρόγραφα αὐτῆς.

Πάντα ταῦτα εἶνε εἰς 8ον σχῆμα γεγραμμένα· τὸ ἀρχαιότερον εἶνε κώδηξ τις τοῦ 15ου αἰῶνος, ἐν κεχαραγμένῳ χάρτῃ, φέρων τὴν ἐπιγραφὴν « Τοῦ ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν, Καλλίστου τοῦ Ἀντιληκούδη, κεφάλαια ριέ. ὅτι καὶ ὁ εἰρημένος παράδεισος εἰκὼν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου λόγοι ριέ.» 2) Φιλοθέου ἕτερον «περὶ τοῦ Παραδείσου», ἄνευ ἀρχῆς. Ὁ συγγραφεὺς τῶν διατριβῶν τούτων εἶνε γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων ἔργων του, δημοσιευθέντων ἐν τῇ πολυτόμῳ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne (τομ. 147 σελ. 817—833 πρβλ. Melang. gr. par S. Lam. notes palaiogr. et epigr.) Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Ἀντιληκούδη, συγχρόνου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Καλλίστου περὶ τὰ μέσα τοῦ 14ου αἰῶνος ἀκμάσαντος, εἶνε ἀνέκδοτον καθόσον ἐγὼ γνωρίζω.

Δεύτερος κώδηξ ἐπὶ χάρτου 8ου γεγραμμένος τὸν 17ον αἰῶνα, περιέχει ἐπιστολάς τινας Συνεσίου τοῦ Σοφοῦ,

τῆς Κυρίνης ἐπισκόπου, μετὰ μεταφράσεως ἐντὸς γραμμῶν.

Τὸ τρίτον χειρόγραφον γεγραμμένον· κατὰ τὸ 1792, ἐπὶ χάρτου κεχαραγμένου περιέχει «Τοῦ σοφοῦ Προδρόμου ἐξήγησις εἰς τὰς δεσποτικὰς ἑορτάς.... γεγραμμένη παρ' ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου Νικολάου, ἐν τῇ τῆς Ἁγχιάλου Σχολῇ ἐν ἔτει αψϟβ.» Ὁ σοφὸς ἐνταῦθα ἀναφερόμενος Πρόδρομος. πιθανῶς εἶνε ὁ Θεόδωρος Πτωχοπρόδρομος Βυζαντινὸς συγγραφεὺς τοῦ 12ου αἰῶνος (πρβλ. Patr. Migne σελ. 133).

Τέταρτον χειρόγραφον, ἐπὶ κεχαραγμένου χάρτου ἐξ 627 σελίδων μετ' ἐρυθρᾶς μελάνης, ἠριθμημένον περιέχει διαφόρους ὁμιλίας γεγραμμένας ἐν χυδαίᾳ γλώσσῃ, προορισμένας δὲ διὰ πολλὰς ἑορτάς.

Τέλος ὁ πέμπτος κῶδηξ εἰς χάρτην ἐξ 134 σελίδων, περιέχει «ἐγχειρίδιον ἤτοι ἔκθεσιν σύντομον θεολογίας.» Ἐπὶ τοῦ τελευταίου φύλλου ὅπερ δὲν φέρει ἀριθμὸν ἀναγινώσκεται ἡ ἀκόλουθος σημείωσις «Χρύσανθος ὁ ἐκ Μαδύτου πόλεως κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον τήν δε τὴν βίβλον ἰδίαις χερσὶν ἀντιγέγραφεν, ἐν ταῖς κατὰ Βόσπορον κωμοπόλεσι διατρίβων, βασιλεύοντος μὲν τοῦ Σουλτὰν Σελήμ, πατριαρχοῦντος δὲ Καλλινίκου, ἐν ἔτει ἀπὸ θεογονίας, χιλιοστῷ, ὀκτακοσιοστῷ, τετάρτῳ ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ.»

Ὁ Χρύσανθος οὗτος εἶνε ὁ μετέπειτα ἐκλεγεὶς Μητροπολίτης Προύσης, ὁπότε μετὰ τῶν δύο ἑτέρων διδασκάλων, τοῦ Νικολάου καὶ Χουρμοζίου, διωρθώσατο

τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν πρῶτος δὲ ἔγραψε καὶ τὴν θεωρίαν αὐτῆς ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ, τὸ ὁποῖον ἐξέδοτο τύποις, κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος.

VIII.

Ἴδομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου ὅτι ἡ Μάδυτος κεῖται ἐπὶ λαμπρᾶς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον θέσεως, ἐκτισμένη κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος, ἐπὶ λόφων, καὶ ὅτι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην εἶνε ἡ ὡραιοτέρα πόλις τῆς Χερρονήσου.

Οὕτως δὲ στέφεται ὑπὸ πλουσίων ἐδαφιακῶν καλλονῶν, καὶ ἔχει κλῖμα ἄριστον, καὶ ὑγιεινότατον. Κατὰ τὸ θέρος ἰδία ζωογόνος ἀποβαίνει ἡ ἐν αὐτῇ διαμονὴ καὶ θελκτικωτάτη. Ἀὴρ δροσερώτατος ἐκ τῶν Κοίλων ἡσύχως καὶ ἀπαλῶς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πνέων, ἁρπάζει τὴν Ἑλλησποντίαν αὔραν, καὶ διασκορπίζει αὐτὴν ἀνὰ τὴν πόλιν. Τοπία μαγευτικώτατα καὶ λοφίσκοι γραφικοί, διατρέχουσι τὰ πέριξ τῆς Μαδύτου καρποφόρα πεδία. Ἡ κοιλὰς δὲ ἰδίᾳ τῶν Κοίλων, ἐξέχει ἐπὶ τῇ πλουσίᾳ αὐτῆς ἐδαφιακῇ καλλονῇ. Τὸ γοργὸν τοῦ καλλιρρόου Ἑλλησπόντου ῥεῦμα ἠπίως εἰσδύει εἰς τὴν κοιλάδα, σχηματίζον τερπνότατον μὲν κολπίσκον ἀσφαλέστατον δὲ λιμένα. Παρὰ τὴν ἀριστερὰν παραλίαν τοῦ λιμένος, παρατηροῦνται, βράχοι τινὲς κανονικῶς τεθειμένοι, πιστοποιοῦντες τὴν ἀπόπειραν ἴσως κατασκευῆς προκυμαίας ὑπὸ τῶν Κοιλανῶν. Ἀλλὰ τὸ ἄριστον θέαμα παρέχει ἀποκλειστικῶς, τὸ ἐν τῷ λιμένι τούτῳ τεῖχος καθαρῶς

Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ἄρχεται σχεδὸν ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους καὶ καταλήγει εἰς πύργον κυκλοειδῆ παρὰ τὴν θάλασσαν μεγαλοπρεπὲς τῳόντι μνημεῖον· μάρτυς τῆς ἀρχαίας τῶν Κοίλων ἐπισημότητος. Ὁποῖαι σκηναὶ δὲν ἐξελίχθησαν ἐκεῖ! Ὁποῖα πολεμικὰ σχέδια δὲν ἐνεπνεύσθησαν ὑπὸ τοῦ τείχους ἐκείνου! ποσάκις δὲν συνηντήθησαν ἐκεῖ οἱ στόλοι τῶν ἀντιζήλων πόλεων Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης! Καὶ ὅμως, σήμερον μόνον τὰ ἴχνη τῶν προσφιλῶν τούτων ἀναμνήσεων ἀνευρίσκεις ἐκεῖ· καὶ ἐνῷ σφογγίζεις τὸ ἐκ τῆς συγκινήσεως δάκρυ σου διὰ νὰ προχωρήσῃς, προκαλεῖ τὴν περιέργειάν σου, ὁ παρὰ τὸ τεῖχος οἰκίσκος τῶν ἁλιέων. Τὸ ῥωμαντικὸν τοῦ τόπου, τὸ ναυτικὸν ἄρωμα, ἡ κανονικότης τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ ταξινομουμένων δικτύων, ἐμποιοῦσιν ἀρίστην ἐντύπωσιν. Ἤδη ἐρρίφθη ὁ γρίππος· οἱ ἁλιεῖς εἰς δύο σειρὰς κρατοῦσι διὰ τῶν εὐρώστων χειρῶν των τὰ δύο σχοινία τοῦ γρίππου παραλλήλως καὶ σύρουσιν αὐτόν· τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου «εἶα ὦ! εἶα πᾶς!» κατέχει σήμερον τὸ «ἔγια μόλα ἔγια λέσα». Ἕκαστος τῶν ἁλιέων εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον, ἔνθα ἐπὶ τῆς ἄμμου τὸ σχοινίον τίθεται κύκλῳ, φθάνων, καταλείπει πάραυτα τὴν θέσιν ταύτην καὶ χοροπηδῶν, εὔχαρις καὶ ζωηρός, καταλαμβάνει πάλιν τὴν ἀρχὴν τοῦ σχοινίου, ἐμψυχούμενος ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τῆς πλουσίας ἄγρας. Ἡ χαρὰ καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς ἄρχεται ὁπόταν φανῶσιν οἱ πρῶτοι κόμβοι τῶν δικτύων· κορυφοῦται δὲ αὕτη ὁπόταν φανῇ ὁ πλεκτὸς σάκκος, πλήρης γευστικωτάτων ἰχθύων....

Ὁ οἰκίσκος τῶν ἁλιέων κεῖται, ὡς ἔφθην εἰπών, παρὰ τὸν πύργον εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ ὄρους Καλκμᾶ· μετ' αὐτὸν δὲ κεῖται βρύσις ἀρχαία ἀνακαινισθεῖσα, καὶ ἐφεξῆς εἰς κανονικὴν σειράν, ὀλίγοι κῆποι μετὰ ἀδρῶν ὑδάτων. Ἐκεῖθεν διανοίγεται εὐρὺ πεδίον, μεγάλη κοιλάς· τῇδε κἀκεῖσε διακρίνονται ἀγροτικοὶ καὶ ποιμενικοὶ οἰκίσκοι· ἡ δὲ ἠχὼ διαβιβάζει πανταχοῦ μεταξὺ τῶν δύο ὀρέων τὰ ᾄσματα τῶν ποιμένων ἢ γεωργῶν καὶ τῶν ἐργαζομένων νεανιδων· τὸ βουκολικὸν ᾆσμα, ἐνθαρρύνει τὸν ἐργάτην, καὶ παροτρύνει αὐτόν, πρὸς τὴν ἐργασίαν, εἰς δὲ τὸν ξένον ἐμποιεῖ ἀνέκφραστον ἐντύπωσιν.

Ἡ κοιλὰς ὅλη, εἶνε κατειλημένη ὑπὸ τῶν ἀγρῶν τῶν Μαδυτίων, καταλήγει δὲ εἰς μικρόν τι δάσος κυπαρίσσων, ὅπερ ἐσχάτως ἀτυχῶς ἤρξατο νὰ καταστρέφηται· ἀλλαχοῦ χάριν τῆς ὑγείας τῶν πόλεων δημιουργοῦνται δάση, ἐνῷ ἐκεῖ... Κρινάτωσαν οἱ ἁρμόδιοι περὶ τούτου. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ δάσους ὑπῆρχεν ἄλλοτε μικρὸν τουρκικὸν χωρίον, σήμερον δὲ παρ' αὐτὸ εὑρηται πληθὺς ἀγροτικῶν οἰκίσκων. Ἐκεῖθεν ἄρχεται μεγάλη πεδιάς, ἥτις κατὰ ἐξοχὴν πλέον, πεδιὰς, καλεῖται, κ ά μ π ο ς (campus)· εἰς τὸ τέλος τῆς πεδιάδος ὑπάρχουσι βαλανεῶνες ἱκαναί· παρὰ τὴν ἄκραν δὲ τοῦ βουνοῦ, ἐγγὺς τῆς θαλάσσης εἷς ἁλιευτικὸς οἰκίσκος (ταλιάνι), διότι ἐν τῷ Θρᾳκικῷ πελάγει (τὸ ὁποῖον ὀ π ί σ ω θ ά λ α σ σ α ν καλεῖ ὁ λαὸς) συλλαμβάνουν οἱ Μαδύτιοι γευστικωτάτους ἰχθῦς, περίφημα πρὸ πάντων γ ο υ φ ά ρ ι α, ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ.

Ἀριστερὰ τῆς θέσεως ταύτης, καὶ πρὸς τὴν Μάδυτον, κεῖται ἡ πολίχνη Κ ρ ι θ ω τ ὴ (Κριθιὰ) ἄγνωστον πῶς εὑρέθη ἐκεῖ, ἐνῷ ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς τὴν τοποθετοῦσι ὀγδοήκοντα στάδια μακρὰν τῆς πόλεως Καρδίας· εἶνε δὲ καὶ αὕτη Ἀθηναϊκὴ ἀποικία. (α) Ἡ πόλις αὕτη κεῖται σήμερον μεταξὺ ὀρέων ἀπέναντι τοῦ Ὀφρυνείου, μακρὰν ὅμως τῆς θαλάσσης, περὶ τὰς πέντε ὥρας ἀπέχουσα τῆς Μαδύτου.

Ἀνατολικῶς τῆς Κριθίας καὶ πρὸς τὴν Μάδυτον, ὑπάρχει πεδιὰς μικρὰ μεταξὺ ὀρέων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐν ᾗ ἀρκεταὶ ἑκατοντάδες στρεμμάτων ἀγρῶν, ἀνήκουσιν εἰς πλουσίαν Μαδυτινὴν οἰκογένειαν· ἡ θέσις εἶνε λαμπρὰ καὶ ῥωμαντικωτάτη ἐκεῖ. πεπλουτισμένη δὲ δι' ἀφθόνων ὑδάτων· διὸ καὶ ἀπὸ χρόνων λειτουργεῖ ἐκεῖ ὑδρόμηλος, ἐν ᾧ συνήθως ἀλέθουσιν οἱ Κριθώσιοι. Μετὰ τοὺς ἀγροὺς τούτους, (τὸ κοινῶς τ σ ι φ λ ί κ ι λεγόμενον) ὑπερπηδήσαντες ὄρος τι εὑρισκόμεθα πρὸ τοῦ ὡραιοτέρου πεδίου τῆς Μαδύτου, εἶνε καὶ τοῦτο μικρὰ ἀνώμαλος κοιλάς· ἀλλ' αἱ ἀνωμαλίαι συνιστάμεναι ἐκ λοφίσκων, προσθέτουσι περισσοτέραν μαγείαν· τὸ θέαμα εἶνε λαμπρόν· ὡς ἐν γοητευτικῷ δὲ πανοράματι ἀναπτύσσεται ἐκεῖθεν πρὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἅπασα ἡ τῆς Μα-

(α) « Κρι(η)θωτή, πόλις Ἑλλησπόντου ὀγδοήκοντα σταδίους ἀπέχουσα τῆς Καρδίας. Τὸ ἐθνικὸν Κρι(η)θώσιος ». Steph. Byz. « Εἶτ' ἔστι Πακτύη Κριθωτή τε πόλις, λέγουσι καὶ ταύτας Μιλτιάδην κτῖσαι » (Scymn. 710.) Δημ. 672, 2. Στράβ VII, 3. Plinius IV, 18. Ἁρποκρατίων, Σουίδας, καὶ ἄλλοι.

δύτου φυσικὴ καλλονή, ἥτις νωχελῶς φαίνεται ἐπικαθημένη ἐπὶ τῶν λοφίσκων της, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς αὐταρεσκείας ἐγγίζουσα τὸν Ἑλλήσποντον· τὸ ῥεῦμα τούτου περιλούει μαγευτικῶς τὰς ἀκτάς, καὶ μετὰ πλείστης χάριτος εἰσδύει εἰς τὸν λιμένα τῶν Κοίλων· ἐντεῦθεν μὲν αἱ ἄμπελοι τῆς Μαδύτου μετὰ τῶν κήπων ἀποτελοῦσι θέαμα, πρὸ τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὴ ἡ φαντασία ὑποχωρεῖ, ἐκεῖθεν ἡ ἄποψις τοῦ Ἑλλησπόντου καταβάλλει τὸ βλέμμα, ἡ Σηστὸς καὶ ἡ Ἄβυδος μὲ τὰ γαῦρά των τείχη ἐκπλήττουσι, καὶ ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην τὴν μεγάλην ἐκείνην ναυμαχίαν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, μονονουχὶ δὲ βλέπει τις τὸν Λέανδρον νηχόμενον ὅπως ῥιφθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ἡροῦς .... Ἀποσπᾷς ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τούτων τὸ βλέμμα καὶ ἀναλογίζεσαι παραυτίκα, ὅτι ὁ τόπος ἐφ' οὗ ἵστασαι, εἶνε ἡ πρώτη θέσις τῆς Μαδύτου, κατέρχεσαι ἐκεῖθεν ὀλίγα βήματα, μόλις προφθάνεις νὰ καθησυχάσῃς τὴν ἐκ τῶν ἱερῶν συγκινήσεων τεταραγμένην καρδίαν σου, ὁπότε αἴφνης νέα ποίησις ... ἀνακύπτει ἐνώπιόν σου. Εὑρίσκεσαι ἐπὶ τοῦ ὡραιοτάτου τῆς Μαδύτου λόφου· εἶνε τὸ Κυνόσημον ... αἱ συγκινήσεις ἐπέρχονται ἀλλεπαλλήλοι, προσπαθεῖς νὰ ἀνεύρῃς διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸν τάφον τῆς Ἑκάβης, ἀλλὰ δὲν προφθάνεις διότι καταπληκτικαὶ ἐπέρχονταί σοι ἐντυπώσεις. Ἡ θέσις εἶνε λαμπρά· μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν περιγράφεται· λαμπρὸν περίπτερον τοῦ κατὰ καιρὸν πασᾶ τῶν Δαρδανελλίων, περι-

κυκλοῦται ὑπὸ δένδρων πυκνῶν· τὴν ῥωμαντικότητα τοῦ τόπου ἐπαυξάνει τὸ ἀφθόνως ῥέον ὕδωρ· γοητείαν ἀληθῆ ἐμπνέουσι τὰ παρὰ τὸν γραφικώτατον λόφον κηπάρια τῶν στρατιωτῶν· ἀνὰ πᾶν βῆμα, ἀνὰ πᾶσαν κίνησιν τοῦ βλέμματός σου ἀνακαλύπτεις νέαν ἔμπνευσιν, νέαν ποίησιν. Ἀλλὰ παραδίδω τὸν λόγον εἰς τοὺς ποιητὰς καὶ κατέρχομαι ἐκ τοῦ ποιητικοῦ ἐκείνου λόφου.... εἰς τὰ πράγματα.

Μετὰ τὸ Κυνόσημον συναντῶμεν τὸ ὀχυρὸν φρούριον τσαμποροῦν, ἐφεξῆς ἐν τῷ Σκαλίῳ δύο οἰκίσκους ἁλιευτικούς, τὸ ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, καὶ εἶτα εἰσερχόμεθα εἰς τὴν πόλιν. Τὸ πρῶτον οἰκοδόμημα ὅπερ συναντῶμεν εἶνε τὰ Γαϊτανάκεια ἐκπαιδευτήρια μετὰ τοῦ πρό τινων ἐτῶν κτισθέντος Νηπιαγωγείου, παρὰ τὴν θάλασσαν δὲ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν βλέπομεν περὶ τοὺς δέκα ἀνεμομύλους· τοιοῦτοι ἀνεμόμυλοι ὑπάρχουσι καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τῆς πόλεως, σπουδαῖα τῇ ἀληθείᾳ ἐκτρώματα, ἀκαλαισθησίας ἀσυγγνώστου παρελθόντων αἰώνων. Ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ἤρξαντο καταρριπτόμενοι, διὰ νὰ ἐπανακτισθῶσιν ἐκεῖ ὅπου ἁρμόζει. Ἅπασαι αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως εἶνε σχεδὸν λιθόστρωτοι, φωτιζόμενοι τὴν νύκτα δι' ἱκανῶν φανῶν. Ἐσχάτως δὲ ἤρξαντο κτιζόμεναι οἰκίαι σχετικῶς λαμπραί, ἐγκαινιάζουσαι νέαν ἐποχὴν ἐν τῷ καθωραϊσμῷ τῆς πόλεως, ἐπαξίως τῆς θέσεως ἣν αὕτη κατέχει, καὶ τῆς προαγωγῆς ἥτις δι' αὐτὴν καθ' ἑκάστην ἐπιτυγχάνεται.

Ἀνωτέρω κατεδείξαμεν ὅτι ἡ θέσις καὶ τὸ κλῖμα τῆς Μαδύτου εἶνε λαμπρά· ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὸ ἔδαφος αὐτῆς, δὲν εἶνε μικροῦ λόγου ἄξιον. Ἱκανοποιητικώτατον ἀπ' ἐναντίας εἰς τὴν γεωργίαν μετὰ τὴν δέουσαν περίθαλψιν, καθὼς τοιοῦτον εἶνε καὶ τῆς ὅλης Χερρονήσου τὸ ἔδαφος· «πλὴν τῆς ὀρεινῆς, λέγει ὁ Στράβων, ἥ γε ἄλλη πεδιὰς (τῆς Χερρονήσου) εὔγαιός ἐστι πᾶσα σίτου δὲ καὶ σφόδρα εὐτυχής.... καὶ τοῖς πρόσθεν χρόνοις ἐντεῦθεν ἦν τὰ σιτοπομπεῖα τοῖς Ἕλλησι, καθάπερ ἐκ τῆς λίμνης αἱ ταριχεῖαι.... οἱ δὲ (κάτοικοι) καὶ γεωργοὶ ἐκαλοῦντο ἰδίως, ἡμερώτεροί τε ἅμα (τῶν Νομάδων) καὶ πολιτικώτεροι νομίζονται εἶναι,» «ἡ Χερρόνησος, προσθέτει ὁ Σουΐδας ἡ Θρᾴκης χώρα, ὑποτελὴς ἦν τοῖς Ἀθηναίοις, εὔφορος εἰς πυρῶν γεωργίαν· ὅθεν καὶ ἐσιταγώγων οἱ Ἀθηναῖοι (Σουΐδ. ἐπ. λ. πρβλ. Ἀριστοφ. Ἱππ. 262). Ἡ εἴδησις αὕτη τοῦ ὅτι ἐσιταγώγουν ἐκ τῆς Χερρονήσου, οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπαντᾷ συχνότατα παρὰ τῷ Δημοσθένει, ὅστις καὶ ἐξαίρει τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας ἐκείνης. Πραγματικῶς δὲ καθ' ὅλην τὴν Χερρόνησον τὸ ἔδαφος εἶνε λαμπρότατον, δυνάμενον ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τοὺς κόπους τοῦ γεωργοῦ. Καὶ ἐν Μαδύτῳ δὲ ἡ μεγάλη κοιλὰς τῶν Κοίλων, εἶνε γονιμωτάτη, ὡς καὶ τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο πεδίον, ὁ κάμπος· παράγει δὲ βάμβακα, σῖτον ἐξαίσιον, κριθὴν καὶ πάντας τοὺς δημητριακοὺς καρπούς. Ἀλλ' ἀτυχῶς ὡς ἐν τῷ ἑπομένῳ κεφαλαίῳ θὰ ἴδωμεν ἡ γεωργία ἐν Μαδύτῳ νηπιάζει ἔτι· πᾶν τὸ σχετικὸν θὰ τὸ εἴπω ἐκεῖ· ἐνταῦθα μόνον

θὰ προσθέσω ὅτι ἀρκετὰ καλῶς καλλιεργεῖται ἡ ἄμπελος· πρό τινος δὲ παρατηρεῖται καὶ τάσις τις πρὸς τελειοποίησιν αὐτῆς διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀρίστων φυτειῶν.

IX.

Ἕνεκα δὲ τῆς θέσεως τῆς Μαδύτου, οἱ κάτοικοι εἰς ἑπτὰ περίπου χιλιάδας ἀνερχόμενοι, ἕλληνες ἅπαντες ἀνεξαιρέτως καὶ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ὄντες, λαλοῦντες δὲ εὐκρινέστατα τὴν πάτριον γλῶσσαν, ἐπιδίδονται κυρίως εἰς τὴν ναυτιλίαν, τὴν γεωργίαν, τὴν τεκτονικὴν καὶ ἄλλας τέχνας, πολὺ ὀλίγον δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον. Οἱ περισσότεροι ἐπιδίδονται εἰς τὴν ναυτιλίαν ἥτις ἐσχάτως ἔδειξε ποιάν τινα τάσιν προόδου. Τὰ πλοῖα τῶν Μαδυτίων δὲν εἶνε μὲν μεγάλα, ἀλλ' εἶνε πολλά. Τὰ περισσότερα τούτων, ἐνασχολοῦνται εἰς τὴν μεταφορὰν ἐπιβατῶν ἐκ Μαδύτου εἰς Δαρδανέλλια καὶ τανάπαλιν· ἄλλα δὲ εἰς μεταφορὰν ἐμπορευμάτων εἰς τὸν αὐτὸν λιμένα, καί τινα πολὺ ὀλίγα ὅμως ἐκτελοῦσι σχετικῶς μακρὰ ταξείδια, εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Σμύρνην, συνήθως δὲ εἰς ἅγιον Ὄρος. Ἐνταῦθα μεταφέρουσι πρὸ πάντων οἶνον, κριθήν, κρόμμυα, καὶ πήλινα ἀγγεῖα εἴτε κεράμους, ἐκ τῶν ἐργαστηρίων τῆς Μαδύτου, τῶν παρὰ τὸν λιμένα τῶν Κοίλων εὑρισκομένων εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Ὄρους. Οἱ ναῦται εἶνε πολυπληθεῖς· κοινὴν δὲ ἑορτὴν ἔχουσι

τὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου· εἶνε ἄνδρες ῥωμαλεώτατοι, τολμηροί, καὶ ῥιψοκίνδυνοι, ἀψηφοῦντες καὶ τὴν μεγαλειτέραν τρικυμίαν· πολὺ ἐπιχειρηματεῖαι δὲν εἶνε, ἀλλὰ τακτικώταται εἰς τὸ ἐπάγγελμά των· πιστοὶ δὲ φίλοι τοῦ Βάκχου, σπένδοντες τῷ θεῷ τούτῳ, μεθ' ἕκαστον αὐτῶν ταξείδιον μικρὸν ἢ μέγα. Καὶ ἴσως μὲν ἡ ναυτιλία θὰ προώδευεν, ἀλλ' ἀτυχῶς, δὲν ἔλαβον εἰσέτι οἱ ναῦται, τοὺς ὁποίους διακρίνει τόση ἀποφασιστικότης, τὴν πρωτοβουλίαν, ὅπως ἀποκτήσωσι εὐπρόσωπόν τινα λιμένα.

Ἐπιτηδειότεροι τούτων καὶ ἐπιχειρηματικώτεροι εἶνε οἱ σπογγαλιεῖς, οἵτινες διὰ τῶν μικρῶν ἰδιορρύθμων πλοιαρίων των, ἀεννάως διατρέχουσι πᾶσαν τῆς θαλάσσης ἔκτασιν· εἶνε οἱ προοδευτικώτεροι τῶν ἄλλων ἐργατικῶν τάξεων. Τοὐναντίον δὲ τοὺς ἁλιεῖς δὲν τοὺς διακρίνει καμμία δραστηριότης· διὸ καὶ οὐδεμίαν σχετικῶς ἔλαβον οὗτοι ἀνάπτυξιν, ἐνῷ εἰς τὴν διάθεσίν των ἔχουσι τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Ἑλλησπόντου, τὸν λιμένα τῆς Ἀβύδου, τὸ θρᾳκικὸν πέλαγος καὶ τὰ Κοῖλα· εἰς ταῦτα πάντα τὰ μέρη ἔχουσιν *ταλιάνια* τὸν χειμῶνα ἰδίως ἔχουσιν οὗτοι περισσοτέραν ἐργασίαν· τὰ δὲ *γουφάρια* τῆς Μαδύτου εἶνε περιζήτητα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει. Ὅσοι τῶν ἰχθύων δὲν πωληθῶσιν ἐν Μαδύτῳ, μεταφέρονται ὑπὸ μεταπρατῶν εἰς Δαρδανέλλια ἢ ἀλλαχοῦ· ἁλατιζόμενοι δὲ μεταφέρονται καὶ εἰς ἀπωτέρας πόλεις, ἰδίᾳ δὲ εἰς ἅγιον Ὄρος. Ἐν γένει ὅμως ἐκ τῆς θαλάσσης ἀποζεῖ τὸ πλεῖστον τῶν

Μαδυτίων μέρος, καὶ φαίνεται ἔτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἀναπτυχθῇ ἡ ἐργατικὴ αὕτη τάξις· τὴν ἀρχὴν ὅμως τῆς ἀναπτύξεως θὰ λάβῃ μετὰ τὴν κατασκευὴν λιμένος.

Ἄλλη τάξις τῶν Μαδυτίων εἶνε ἡ τῶν γεωργῶν· θὰ ἐπεθύμουν ἐνταῦθα νὰ διακόψω τὸ θέμα τοῦτο, διότι εἶνε πολύ, πολὺ περισσότερον τοῦ πολύ, μελαγχολικαὶ αἱ σκέψεις αἱ ἀπορρέουσαι ἐκ τῆς μελέτης τῶν κατὰ τὴν ἐργατικὴν ταύτην τάξιν, ἥτις ἐν παλαιοῖς χρόνοις εὑρίσκετο ἐν ἐπιζήλῳ θέσει. Τότε οἱ εὐπορώτεροι τοῦ τόπου ἦσαν οἱ γεωργοί, σήμερον ὅμως ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον συμβαίνει· πενία καὶ δυστυχία μαστίζουσι τὴν τάξιν ταύτην ἐξ ἴσου· πολλοὶ τῶν γεωργῶν ἀναγκάζονται νὰ πωλήσωσι καὶ τὰ ἄροτρά των, διὰ νὰ ζητήσωσι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἐκ τῆς σκεπάρνης· ἓν πρὸς ἓν ἐκποιοῦσι τὰ κτήματά των· παραδίδουσι τοὺς ἀγρούς των εἰς τοὺς δανειστὰς καὶ βυθίζονται εἰς σκοτεινὰς σκέψεις· μόλις φθάσῃ ἡ ἐσοδεία τῶν καρπῶν, περικυκλοῦσι τὸν γεωργὸν οἱ δανεισταί του, διὰ νὰ τοῦ ἐκμυζήσωσι πᾶν ὅτι ἐκ τῆς γῆς δι' ἀτρήτων κόπων ἔλαβε. Πλήν, ἂς σταθμίσωσι καλῶς τὰ πράγματα οἱ ἁρμόδιοι, ἂς λάβωσιν ὑπ' ὄψει ὅτι μόνον, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς γεωργίας θὰ εἰσέλθῃ ἡ εὐημερία καὶ ὁ πλοῦτος εἰς τὸν τόπον· ὅταν πεινᾷ ἡ γεωργικὴ ταξις ἀποπνίγεται πᾶσα ὑλικὴ πρόοδος τοῦ τόπου, μαραίνεται πᾶν προοδευτικὸν στοιχεῖον. Τί τὰ θέλετε τὰ Σχολεῖα καὶ τὰ μεγάλα καταστήματα, ὅταν ἀναγκάζηται ὁ γεωργὸς νὰ κάθηται μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας, καὶ μεμαραμένος ἐκ τῆς πείνης καὶ τῆς ἀσιτίας; Ἐδῶ σᾶς θέλω! Αἱ θεωρίαι δὲν γεμίζουν κοιλιά. Ἄλλη τάξις ἐργατῶν εἶνε ἡ τῶν τεκτόνων καὶ τῶν κτιστῶν· δύναμαι νὰ χαρακτηρίσω τὴν τάξιν ταύτην ὡς στασιμωτέραν πασῶν ἀλλὰ καὶ ἡσυχωτέραν συγχρόνως. Οὗτοι, ἐκτὸς τῶν ἐν Μαδύτῳ καὶ Δαρδανελλίοις, ἐργαζομένων, μεταβαίνουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα κατοικοῦσιν ὅλοι ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ δὲ συνοικία Βλάγκας, κατοικεῖται μόνον ἐκ τῶν Μαδυτίων σχεδόν. Μεταβαίνουσιν ἐκεῖ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστὴν καὶ ἐπιστρέφουσι τὸν Δεκέμβριον συνήθως, μὲ τὴν χαρὰν εἰς τὰ χείλη, καὶ μὲ ἀρκετὰ χρήματα εἰς τὰ θυλάκια. Κερδίζουσιν ἱκανὰ ἐκ τῆς τέχνης των, καὶ εἶνε περιζήτητοι ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ καθὸ λίαν ἐπιτήδειοι.

Παντοπῶλαι ἐν Μαδύτῳ σχετικῶς εἶνε πολλοί, ἔμποροι ὀλίγοι. Πρὸ δεκάδος τινος ἐτῶν παρετηρήθη ἄμιλλά τις εἰς τοὺς παντοπώλας, καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ἱκανὰς ἐποιήσαντο προόδους. Ἔχουσιν ἴδιον σωματεῖον, καὶ κοινὴν ἑορτήν, τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Ὁ πρόεδρος τοῦ σωματείου των (ὁ τσαούσης) φροντίζει πάντοτε περὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν ἀναγκαιούντων διὰ τὰ Παντοπωλεῖα, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν κάπως νὰ νεωτερίζουν καὶ νὰ γίνωνται εὐπροσωπότερα.

Ἀρκετὰς ἑκατοντάδας πολιτῶν, ἀπασχολοῦσι καθ' ἡμέραν καὶ τὰ πηλουργεῖα, τὰ ἐργαστήρια τῶν πηλίνων ἀγγείων, κεράμων καὶ πλίνθων· ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ προϊόντος τούτου εἶνε ἀρίστη· ἐσχάτως μάλιστα παρετηρήθη

μεταρρυθμιστική τις τάσις καὶ ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τούτοις, ἐν οἷς φαίνεται ἱκανὴ πρόοδος. Εἶνε δὲ ἐκτισμένα πάντα ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ τὸ ἀναγκαιοῦν χῶμα λαμβάνουσιν ἐκ τοῦ δυτικοῦ ὄρους (Καλκμᾶ).

Ἔρχεται τώρα καὶ ἡ σειρὰ τῶν ἐμπόρων. Οὗτοι φυσικῷ τῷ λόγῳ εἶνε οἱ προοδευτικώτεροι πάντων· τὸ ἐμπόριον ἐν Μαδύτῳ ἤρξατο νὰ λαμβάνῃ ζωὴν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἐν αὐτῇ ἐμπορικῆς ἑταιρίας. Αὕτη, συμπαγὴς μέχρις ἐσχάτων διαμείνασα, συνεκέντρωσεν εἰς τὰς χεῖράς της ἅπαν τὸ ἐμπόριον τῆς Μαδύτου καὶ τῶν πέριξ χωρίων· ἔχει σχέσεις μετ' ἐμπορικῶν οἴκων τῆς Εὐρώπης· διατηροῦσα δὲ βαμβακομηχανὴν ἰδίαν, δίδει τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, εἰς ἑκατοντάδας πτωχῶν κορασίων· νῦν διαχειρίζεται τὴν ἐξαγωγὴν προϊόντων τοῦ πλείστου μέρους τῆς Θρᾳκικῆς Χερσονήσου, καὶ ὁσημέραι προάγεται. Πληροφοροῦμαι ὅτι ἐσχάτως ἐφάνησαν διαιρετικαὶ τάσεις μεταξὺ τῶν ἑταίρων· κατὰ πόσον ὅμως θὰ ὠφελήσῃ ἢ θὰ βλάψῃ τὴν ἑταιρίαν καὶ τὸν τόπον ἡ διαίρεσις αὕτη δὲν δύναταί τις νὰ προεικάσῃ· Ὁπωσδήποτε ὁ Μαδύτιος φύσει εὐφυὴς καὶ ἐπιχειρηματίας θὰ προώδευεν εἰς τὸ ἐμπόριον ὡς καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἐπιτηδεύματα, ἂν ἐπέτρεπε τοῦτο τὸ στενὸν τοῦ χώρου, ἐν ᾧ ζῇ· ἀλλ' εὐλογωτέρα αἰτία τῆς μὴ προόδου φαίνεταί μοι ἡ ἄτακτος ἢ σπανιωτάτη ἂς εἴπω καλλίτερον, ἐπικοινωνία τῆς Μαδύτου μετὰ τῶν πέριξ χωρῶν· νῦν ὅμως πολλὰς ἐμπνέει ἐλπίδας προόδου, ἡ ἐγκατάστασις Μαδυτίων ἐμπόρων εἰς Δαρδανέλλια. Τοῦτο τοὐλάχιστον εἶνε ἓν γενναῖον βῆμα· καὶ θὰ ἔχει τὰ ἀποτελέσματά του· ἀποτελέσματα πάντως ἀγαθά, καὶ λίαν εὐάρεστα διὰ τὴν καθόλου εὐημερίαν τῆς Μαδύτου, ἥτις, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν ὅτι, χωλαίνει εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, καίτοι ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, εἶνε ἡ ἀκμαιοτέρα τοῦ Ἑλλησπόντου πόλις.

X.

Δὲν ὑπάρχει λαὸς ἐπὶ τῆς γῆς, μὴ ἔχων τοὺς πατροπαραδότους αὐτοῦ ἑορτάς, τὰ πατροπαράδοτα ἤθη καὶ ἔθιμα· ὑπάρχουσιν ὅμως ἄνθρωποι, οἵτινες εἴτε ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρός των, εἴτε ἕνεκα τοῦ ἀκραιφνεστέρου πρὸς τὰ πάτρια αἰσθήματος, θρησκευτικώτερον τῶν ἄλλων τηροῦσι τὰ ἔθιμα ταῦτα καὶ τὰς ἑορτάς. Μεταξὺ τούτων εὐτυχῶς καταλέγονται καὶ οἱ Μαδύτιοι. Ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἀνωτέρω λόγοις ἡ Μάδυτος διετέλεσε καὶ διατέλεῖ, τύχῃ ἀγαθῇ ἀμιγὴς παντὸς ξενικοῦ ἢ φυλετικοῦ στοιχείου, καθαρῶς τηροῦσα, τὸν ἐθνικὸν καὶ ἑλληνοπρεπέστατον χαρακτῆρά της, μετὰ τοσαύτας χαλεπὰς τοῦ Μεσαίωνος περιστάσεις καὶ τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων. Ὁπωσδήποτε πρὶν εἴπω τι περὶ τῶν ἠθῶν καὶ τῶν σχετιζομένων τούτοις ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων θὰ χαρακτηρίσω ἐν ὀλίγοις τοὺς κατοίκους τῆς Μαδύτου.

Ὁ Μαδύτιος κεκτημένος χαρακτῆρα οὐχὶ σφοδρὸν οὐδ' ἐμπαθῆ, ἀποβαίνει πολλάκις ὑπὲρ τὸ δέον ὑπομονητικός. Ἀπεχθάνεται τοὺς νεωτερισμούς, καὶ ἔχει ἐρι-

ξωμένην ἐν ἑαυτῷ τὴν πρὸς τὴν τάξιν ἀγάπην, ἔν τε τῷ οἰκογενειακῷ καὶ τῷ δημοσίῳ βίῳ. Καὶ δή, ἐντὸς τοῦ οἴκου του, εἶνε ὁ πατριάρχης τῆς οἰκογενείας, καὶ πατριαρχικῶς διακυβερνᾷ αὐτήν· πολὺ σπανίως ἐπιτρέπει εἰς τὸν υἱόν του νὰ σπουδάσῃ ἄλλην τέχνην. Δὲν διακρίνεται ἐπὶ φιλοδοξίᾳ, ἀλλὰ ἀγαπᾷ μᾶλλον τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν ἰδιοτέλειαν ἐν μέρει, διὸ καὶ πολὺ ὀλίγον σκοτίζεται διὰ τὰ κοινὰ πολλῷ δὲ μᾶλλον διὰ τὰ τῶν ἄλλων. Εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι εἰς τὰς τοιαύτας μικρὰς κοινωνίας τὰς πατριαρχικῶς οὕτως εἰπεῖν, διογανομένας, τὴν μόνην ἰσχυρὰν δύναμιν ἀποτελεῖ ἡ θρησκευτικὴ ἠθική, ἀποτελεῖ ἡ θρησκεία. Ὁ πολίτης Μαδύτιος, εἶνε σωστὸς χριστιανός, εἰς ἄκρον εὐσεβέστατος, χωρὶς ὅμως νὰ εἶνε ἀπηλαγμένος τῶν προλήψεων καὶ τῶν δυσιδαιμονιῶν, αἵτινες πολὺ ὑποβιβάζουσι πᾶσαν θρησκευτικὴν ἀξίαν, ὅπως ἐντελῶς δὲν δύναται νὰ ἀποσπασθῇ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων τῶν προγόνων του.

Οὕτω δὲ τέρπεται ἐν τῇ φύσει, καὶ ἀρέσκεται προσωποποιῶν διάφορα ὄντα φανταστὰ ὑπάρχοντα ἐν αὐτῇ. Τὰ φοβερὰ μάλιστα στοιχειὰ κατ' αὐτὸν κατοικοῦσιν εἰς ἀποκέντρους γωνίας, ἐντὸς ὀπῶν ἢ μεγάλων δένδρων· τὸ τελεσίμι, ὁ δαίμων τῆς οἰκίας, κατοικεῖ πάντοτε ἐν τῇ ὀρόφῳ ἢ ἀλλαχοῦ τῆς οἰκίας, Αἱ Νεράϊδες, αἱ περίεργοι αὐταὶ θυγατέρες τοῦ Νηρέως ὑπάρχουσι καὶ ἐν Μαδύτῳ, ἐλθοῦσαι βεβαίως μετὰ τοῦ Μιλτιάδου ἐξ Ἑλλάδος, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐκείνην τὴν

ἐποχὴν ἦσαν πολὺ καλὰ κορίτσια, τώρα ὅμως κατήντησαν μάγισσαι κακαὶ ἐμποιοῦσαι τρόμον καὶ φόβον οὐχὶ σμικρόν. Ἀλλὰ φοβερώτεραι ἀπὸ ταῖς νεράϊδες εἶνε αἱ Λάμσαις, δηλαδὴ αἱ Λάμιαι, τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα γύναια. Ὅλαι αὐταὶ αἱ δοξασίαι παρελήφθησαν ἐκ τῶν προγόνων, καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ λησμονηθῶσι· τὰ δὲ γερόντια μὲ τὰ παραμύθια των, καὶ ἄκοντα σὲ ἐνθυμίζουσι τὸν ἀρχαῖον μῦθον.

Τὰ κατὰ τὴν γέννησιν ἔθιμα καὶ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ παιδίου, εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπαράλλακτα, ὁποῖα παρέδωκεν αὐτὰ ἡ προγονικὴ παράδοσις· ἡ μήτηρ περιβάλλει τὸ ἐν τῷ λίκνῳ μωρὸν διὰ τοῦ ἡδυπαθοῦς νανουρίσματος ὑποσχομένη αὐτῷ πολλὰ ἀγαθά.

Αἱ παρθέναι Μαδύτιαι πολὺ ὀλίγον, ἢ οὐδόλως ἐξέρχονται τῶν οἰκιῶν των. Οἱ μεγάλοι αὐτῶν καὶ σπινθηροβολοῦντες ὀφθαλμοί, μὲ τὸ μικρόν των μέτωπον, τὸ ἀρρενωπὸν ἀλλὰ καὶ γλυκὺ συγχρόνως παράστημά των, τύπος Καρυάτιδος παρθένου, καὶ ἡ κλασικὴ αὐτῶν ὡραιότης προξενοῦσιν ἀρίστην ἐντύπωσιν· καὶ εἶνε ἀληθῶς μοναδικὴ καὶ σπανία ἀνὰ τὰς πόλεις τοῦ Ἑλλησπόντου, ἡ γνησία ἑλληνικὴ καλλονή των. Ἐπειδὴ δὲ ὡς εἶπον δὲν ἐξέρχονται τῶν οἰκιῶν των, ἡ μνηστεία γίνεται διὰ προξενητριῶν. Καθ' ἅπαν τῆς μνηστείας τὸ διάστημα, ἡ πενθερὰ στέλλει τῇ χρυσῇ της νύμφῃ ἄνθη καὶ δῶρα ἐν οἷς καὶ μπουρέκια, κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτάς. Ἐνταῦθα ἀναμιμνήσκεταί τις, τῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι προγαμίων δώρων, καὶ τὰ μειράκεια ἐ-

κεῖνα, ἅτινα ἐστεμμένα διὰ κισσοῦ ἐφώνουν τὸ «ἔφυγον κακὸν εὗρον ἄμεινον» μεταφέροντα τὰ δῶρα εἰς τὴν νύμφην. Πρὸ τοῦ γάμου συναθροίζονται πολλαὶ παρθέναι εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης τὴν ὁποίαν κ υ ι ά ζ ο υ σ ι, ᾄδουσαι περιπαθέστατα καὶ συγκινητικώτατα ᾄσματα ὡς λ. χ.

Βάλε κουνὰ στὰ χέρια σου στὰ πέντε δάκτυλά σου
νὰ πάρῃς καὶ τὸν τ σ ε λ ε μ π ῆ μέσα 'στἀρχοντικά σου.
Βάλε κουνὰ στὰ χέρια σου στὰ πέντε σου δακτύλια
ποῦ 'κάτσαν καὶ 'κεντήσανε τῆς προίκας τὰ μαντήλια.
Ὅταν σ' ἐγέννα 'μάνα σου χρυσ' ἦταν ἡ κοιλιά της
καὶ σ' ἔκαμ' εὐμορφώτερη, ἀπ' ὅλα τὰ παιδιά της.
Ὅταν σ' ἐγέννα 'ἡ μάνα σου κι' ὅταν σ' ἐκοιλοπόνα
στὸ κυπαρίσσ' ἀκούμπησε καὶ σ' ἔκανε π α τ ρ ό ν α!

Καὶ ἐξακολουθοῦσιν αἱ συγκινητικαὶ στροφαὶ τοῦ ᾄσματος, ἀποσπῶσαι τὰ δάκρυα τῆς ἀποχωριζομένης πλέον νύμφης. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν πρόκειται νὰ τὴν τ ρ α δ ώ σ ω σ ι καὶ νὰ τὴν κτενίσωσιν ἀκούονται αἱ ἑξῆς στροφαί:

Φέρετε κτένια συντιφιὰ καὶ τρισμαλαματένια
νὰ πλέξωμε τήν πέρδικα ποῦ θὰ διαβῇ στὰ ξένα.
ἄνοιξε νύφ' τὰ 'μμάτια σου καὶ δὲς τῆς καλεσμένοι
γιὰ 'δὲς πῶς παραστέκονται τοῦ οὐρανοῦ ἀγγέλοι.
Κάνε μετάνοια φίλησε τῆς μάνα σου τὸ χέρι
γιὰ νὰ σοὶ δώσῃ τὴν εὐχὴ νὰ ζήσῃς μὲ τὸ ταῖρι.

Καὶ ὅταν πλέον ἀρχίζουν νὰ τὴν ἐνδύωσι μὲ τὸ ν υ μ φ ι ά τ ι κ ό της φουστάνι, παρθένοι καὶ παρθέναι ψάλλουσιν ἐκ περιτροπῆς.

Ὅλοι λιγνοὶ ἀλλάξανε κι ὅλοι λαμπροφορέσαν
'μὰ 'γὼ λιγνὸς δὲν ἄλλαξα καὶ δὲν ἐλαμπροφόρεσα
μὸν 'μιὰ λαμπρὴ μιὰ κυριακὴ μιὰ 'πίσημον ἡμέρα.
πέρνω τὰ ροῦχα μου καὶ στὸ λουτρὸ πηγαίνω.
καὶ 'βρίσκω τὸν λουτρὸ σβυστὸ ταῖς γούρναις σφαλισμέ-
φυσῶ κ' ἀνάπτω τὸν λουτρὸ κλίνω γεμίζω γούρναις [ναις
καὶ λούνομαι κτενίζομαι σκοπίζομαι καὶ 'βγαίνω.
Θορῶ ζερβιὰ θορῶ δεξιὰ θορῶ ἀπάνω κάτω
θορῶ καμάρι τοῦ λουτροῦ καὶ τῆς πανόργιας κόρη
Νὰ τῆς 'μιλήσω δὲν 'μπορῶ, νὰ τῆς τὸ πῶ φοβοῦμαι
νὰ τὴν εἰπῶ τρανταφιλλιὰ μὰ ἐκείν' ἀκάνθια ἔχει·
νὰ τὴν εἰπῶ γαρουφαλλιὰ κ' ἐκείνη κόμπους ἔχει
νὰ τὴν εἰπῶ χρυσὸ δενδρὶ καὶ ἐκεῖνο κλώνια ἔχει

Καὶ ἐξακολουθεῖ αὐτὴ ἡ ἱστορία ὅλη τοῦ γαμβροῦ περὶ τῆς ἀπορίας του πῶς νὰ ὀνομάσῃ τὴν νύμφην· ὁπότε παραλαμβάνουσιν αὐτὴν ἐκ τῆς οἰκίας της καὶ φέρουσιν εἰς τὸν ναὸν μετὰ τοῦ γαμβροῦ· ἐκεῖθεν πλέον μετὰ τὴν στέψιν ἔχουσι τὸ μέρος των τὰ π α ι γ ν ί δ ι α, τὰ μουσικὰ δηλαδὴ ὄργανα. Στὸ σπῆτι ἐπὶ τέλους, ὕστερον ἀπὸ καλὸ καλὸ φ α γ ο π ό τ ι, καὶ πλουσίαν σπονδὴν εἰς τὸν Ὑ μ έ ν α ι ο ν καὶ τὸν Β ά κ χ ο ν, ἀρχίζει ὁ ὡραῖος συρτός· ὁ ἡγεμὼν τοῦ χοροῦ ψάλλει ὡς ἑξῆς ἐπαναλαμβανομένης ἑκάστης στροφῆς ὑπὸ τῶν συγχορευόντων:

Ὅσαις χαραῖς κι' ἂν 'γύρισα δὲν εἶδα τέτοια νύφη
νἄχῃ τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στήθη
ἐσὺ 'σαι νυφοπούλα μου τραντάφυλλο 'βαμμένο
καὶ τὸ λιγνό σου τὸ κορμὶ ζαχαροζυμωμένο.
Ἐσύ 'σαι νυφοπούλα μου ἄστρο τῆς 'Αγγλιτέρας (;)
καὶ φεγγαράκι τῆς αὐγῆς καὶ ἥλιος τῆς ἡμέρας.

τρανταφυλλένια νὰ σὲ εἰπῶ γιὰ κοντουλογραμμένη
γιὰ λεμονίτσα φουντοτὴ στὰ ἄνθη φορτωμένη ;

Καὶ παρατείνεται ἡ μεγάλη αὐτὴ κουβέντα μὲ τὴν νύμφην, καὶ ἀπορεῖ ἡ τραγῳδοῦσα ποῖον ἐπίθετον ἐπὶ τέλους νὰ τὴν δώσῃ, ὁπότε, ἕνεκα διαμαρτυρίας βεβαίως τῶν ποδῶν των, παύει ὁ χορός, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ξεύρετε. Ἐγὼ μόνον θὰ προσθέσω ὅτι ὑπάρχει καὶ ἐν Μαδύτῳ, ἡ ἀρχαία τῶν Ἑλλήνων συνήθεια, καθ' ἣν οἱ νυμφίοι ἔπρεπε νὰ φάγωσι κυδώνιον μῆλον, ἀντ' αὐτοῦ δὲ σήμερον δίδουσιν εἰς τὴν νύφην ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ μέλι.

Φαντασθῆτε ὅμως πόσον μακρὸν θὰ ἀπέβαινε ἡ κατάλεξις πάντων τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Μαδυτίων μαρτυρούντων τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν καταγωγήν, ἀφοῦ καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς νεκροὺς περιβάλλουσιν ἐκεῖ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῶν Ἑλληνικῶν χωρίων, διὰ τῶν προγονικῶν συνηθειῶν. Ὁ νεκρὸς ἐνδεδυμένος τὰ ὡραιότερα τῶν ἐνδυμάτων του, εἶνε ἐστραμμένος πρὸς τὴν θύραν, εἰς σημεῖον ὅτι καταλείπει διαπαντὸς τὴν οἰκίαν. Τὸν νεκρὸν συνοδεύουσι μέχρι τοῦ τάφου οἱ οἰκεῖοι θρηνοῦντες μεγαλοφώνως· ἅπαντες οἱ συνοδεύσαντες τὴν ἐκφοράν, ἐπαναστρέφουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀποθανόντος, καὶ παρακάθηνται εἰς τὸ ἐπιθανάτιον δεῖπνον, συνῳδὰ τῇ τοιαύτῃ συνηθείᾳ τῶν ἀρχαίων. Ἐν ἄλλῃ ἐποχῇ ὑπῆρχον καὶ αἱ μυρολογίστραι.

Ἀλλὰ τὸ ζωντανότερον ἔθιμον, ἂν πρέπει τις νὰ τὸ ὀνομάσῃ οὕτω, εἶνε τὸ Πένταθλον, ὅπερ οὐδαμοῦ

ἀλλαχοῦ διεσώθη, ὅπως ἐν Μαδύτῳ. Κατὰ τὴν πρώτην δηλαδὴ καὶ δευτέραν Κυριακὴν τῶν Ἀπόκρεω, συνέρχονται ἅπαντες οἱ Μαδύτιοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, εἰς τόπον τινὰ Πόρον καλούμενον, κείμενον δὲ ἐκτὸς τῆς πόλεως, καὶ κυκλούμενον ἀμφιθεατρικῶς, ὑπὸ τοῦ λόφου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, καὶ δύο ἑτέρων λοφίσκων. Τὸ πλῆθος κάθηται ἐπὶ τῶν λόφων, μένει δὲ ἐλεύθερον, τὸ ἐν τῷ μέσῳ κείμενον μικρὸν πεδίον. Ἐπὶ τούτου ἐμφανίζονται κατὰ ζεύγη οἱ παλαισταί· τὸ πλῆθος διαμένει ἐν ἀγωνιώδει σιγῇ· ἐκεῖνοι ὁτὲ μὲν βαδίζουσι κυκλικῶς κροτοῦντες τὰς παλάμας, ἐπὶ τὸ ἐπιδεκτικώτερον, ἀσκαρδαμικτεὶ δὲ θεωροῦντες ἀλλήλους, ὁτὲ δὲ συλλαμβάνονται καὶ συσφίγγονται ἐκτελοῦντες διάφορα τσαλίμια, τὸ πλῆθος μόλις δύναται νὰ κρατηθῇ, μετὰ φρικώδους ἀγωνίας ἀναμένον τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος, ὅτε πίπτοντος τοῦ ἑτέρου τῶν παλαιστῶν ξητοκραυράξει φρενητιωδῶς. Ἀμφότεροι εἶτα οἱ ἀγωνισθέντες, γυμνοί, ὡς ἐπάλαισαν, περιέρχονται τὰς τάξεις τῶν θεατῶν παρ' ὧν ἀνταμοίβονται κατὰ βούλησιν, τοῦ νικητοῦ ἀξιουμένου, ἀπειραρίθμων «εὖγε.» Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἠγωνίζοντο εἰς τὴν πάλην μόνον οἱ Μαδύτιοι, ἐσχάτως ὅμως ἤρξαντο λαμβάνοντες μέρος καὶ ὀθωμανοὶ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, γεγυμνασμένοι παλαισταί, ἀλλ' ἅπασα ἡ τέχνη των ὑποκύπτει εἰς τὴν ἡράκλειον δύναμιν τῶν Μαδυτίων παλαιστῶν. Εἰς τὰ λοιπὰ ἤδη τοῦ πενταθλου λαμβάνουσι μέρος μόνον οἱ πολῖται, ἀγωνιζόμενοι πρὸ πάντων εἰς τὸ ἅλμα, καὶ εἰς

τὸν δίσκον. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα ἔθιμα ἐν Μαδύτῳ τὰ ὁποῖα ἀποκλειστικῶς πλέον ἰδιάζουσιν αὐτῇ· ὡς λ. χ. τὸ κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς πρώτης τοῦ μηνὸς Μαρτίου ἔθιμον καθ' ὃ καλουμένου τινὸς ὀνομαστὶ καὶ ἀποκρινουμένου εἰς τὴν κλῆσιν, ἀκούεται μέγας πάταγος συντριβομένου ἀγγείου ὄπισθέν του μὲ τὴν πολὺ πολὺ ἀστεῖαν ἐπῳδὸν «παρ' τσ' ψύλλ' μας, καὶ τσ' κοργοί μας» Κατὰ τὴν παραμονὴν ἐπίσης τῆς πρώτης τοῦ Αὐγούστου ἀνάπτουσι πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀρφανοὺς (ἐκ τοῦ ἀρι-φαίνω=πολὺ φαίνω)· διαπηδῶντες αὐτοὺς καὶ φωνάζοντας «ἄκστος παράκστος.» Κατὰ τὴν 24 Ἰουνίου ἡμέραν ἐνάρξεως τῶν θαλασσίων λουτρῶν τὴν μὲν πρωΐαν πληροῦται σχεδὸν ἡ παραλία τοῦ Ἑλλησπόντου πτωμάτων συλλήβδην ἀνθρώπων καὶ ζῴων, ἔπειτα γίνεται ἱποδρομία, καὶ γαδαροδρομία, καθ' ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν βλέπει τις νωχελῶς ἐπιπλέοντας τοὺς ἀγυιόπαιδας ἄνωθεν τῶν ὑδάτων οἵτινες δὲν τὤχουν σὲ καλό, νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Τὴν δὲ νύκτα κατὰ τὸν τρόπον οὗτως εἰπεῖν τῆς ὁμηρικῆς Ναυσικάας, κολυμβῶσιν αἱ γυναῖκες καὶ παρθέναι λουόμεναι ἐντὸς τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐν ἄλλῃ ἐποχῇ, ὑπῆρχεν ἐν χρήσει καὶ ὁ κλείδωνας, κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως χρόνους παρημελήθη τὸ παράδοξον τοῦτο ἔθιμον. Περισσοτέρα λεπτομέρεια, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον, περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Μαδυτίων, ἠδύνατο νὰ μὴ ἀφίσῃ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν

περὶ τοῦ ὅτι τὰ πάτρια ἤθη διεσώθησαν μέχρι κεραίας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

Τοῦτο ὅμως προσμαρτυροῦσιν ἔτι μᾶλλον αἱ ἀφελεῖς καὶ ἀπέριτται τῶν κατοίκων διασκεδάσεις, αἱ ἐξοχικαὶ ἐκεῖναι πανηγύρεις αἵτινες πάντοτε καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀφίνουσιν εἰς τὸν νοῦν προσφιλεῖς ἀναμνήσεις. Οὕτω φερ' εἰπεῖν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τῆς Θεοτόκου διασπείρονται οἱ κάτοικοι εἰς τὰς ἐξοχὰς ἀποτελοῦντες κέντρον ὁρισμένον, ὁτὲ μὲν τὸ Κυνόσημον, ὁτὲ τὰ «δύο νερά» ἔνθα ἀναπτύσσεται ἡ ἰδιάζουσα πλέον αὐτοῖς εὐθυμία. Ὁμολογουμένως αἱ ἐξοχικαὶ αὗται πανηγύρεις εἶνε ἀπερίγραπτοι ἀλλὰ πάσας ὑπερέχει ἡ τῆς Θεοτόκου ἥτις κατ' ἐξοχὴν πλέον «Πανηγύρι» καλεῖται. Πέρυσι εἶχον ἀποστείλει τὴν περιγραφὴν τῆς πανηγύρεως ταύτης εἰς φίλον μου τινά, ἣν δὲν κρίνω περιττὸν νὰ παραθέσω ἐνταῦτα συντόμως . . .

«Ἐνωρὶς ἤδη, ἔγραφον πρὸς τὸν φίλον, εἴχομεν συνενωθεῖ μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀρίστου μου φίλου Γ. εἰς Πόρον, καὶ ἐκεῖθεν ὁμοῦ αἱ δύο οἰκογένειαι, ἐκινήσαμεν πρὸς τὴν Μονὴν τῆς Θεοτόκου. Μετὰ λόγια δὲ ἐν οἷς, ἐννοεῖς ὅτι, παρενείρονται πλεῖσται ὅσαι εὐφυολογίαι καὶ χαριτολογίαι διηνύσαμεν μακρὰν ὁδόν, χωρὶς κἂν νὰ τὸ αἰσθανθῶμεν· διήλθομεν τὰ λεγόμενα πηδήματα· διεπηδήσαμεν μικρόν τινα χείμαρρον, καὶ ἀνέβημεν τὸ κιρτίλι. Ἆ! εἶνε θέσις μοναδικὴ αὐτὴ ἡ κορυφὴ τοῦ κιρτιλιοῦ. Ἐκεῖθεν σοὶ δίδεται εὐκαιρία νὰ θαυμάσῃς τὸ πανόραμα τοῦ καλλιρρόου Ἑλλησπόντου, ἐξηπλωμένου, μετὰ χάριτος καὶ ἐπιψαύοντος τὰς ἀκτάς του ὑπὸ

τὸν γλυκύτατον ἐκεῖνον οὐρανόν· Πέραν ἐκεῖ τὰ κομψὰ καὶ εὐρωπαΐζοντα Δαρδανέλλια, ἀνακαλύπτει ὁ ὀφθαλμὸς ἐν ὅλῃ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ των· ἡ ὡραία Μάδυτος γοητευτικώτατα ἀνέκυπτε ὡς ἀπὸ γιγαντιαίου πρασινοτάπητος· ἡ δὲ Ἄβυδος καὶ ἡ ἀρχαία Σηστὸς συνεπλήρουν τὸ μαγευτικὸν πανόραμα· ἤρεμος αὔρα πνέει ἡσύχως καὶ ἁπαλῶς εὐόσμου μυριωδίας πληροῦσα τὸν αἰθέρα· πλήρεις θείων ἐντυπώσεων ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης, ἐστρέψαμεν, διὰ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὸν δρόμον μας, ὁπότε ἐνεφανίσθη πρὸ ἡμῶν μεγάλη πεδιὰς ἐγγίζουσα τὸ Θρᾳκικὸν πέλαγος, ἐν' ᾧ ἰχνογραφοῦντο διάφοραι νῆσοι ὑπὸ τὰς χρυσαυγιζούσας ἀκτῖνας, τοῦ δύοντος ἡλίου· ἐστρέψαμεν καὶ αὖθις τὸ βλέμμα πρὸς τὴν φίλην Μάδυτον. «*δύσατο δ' Ἠέλιος σκιώοντότε πᾶσαι ἀγυιαὶ Μαδύτου*» ὁπότε νέα ποίησις ἐνεφανίσθη ἡμῖν μετὰ τὸ πρῶτον ἢ δεύτερον πρὸς τὰ ἐμπρὸς βῆμα ἡμῶν· εἴχομεν ἤδη ἐνώπιόν μας μικρὸν ἄλσος κυπαρίσσων, παρ' ᾧ ἔκειτο πληθὺς ἀγροτικῶν οἰκίσκων· ἐπειδὴ ἐβαδίζομεν μᾶλλον πρὸς κατωφέρειαν ἐγεννήθη εἰς τὸ καραβάνι μας, περισσοτέρα ὄρεξις ἀσμάτων, ἅπερ ἐσθ' ὅτε συνενοῦντο μετὰ τοῦ βουκολικοῦ ᾄσματος τοῦ εἰς τὴν καλύβην του ἐπιστρέφοντος ποιμένος· διεκρίνομεν πολλοὺς ὁμίλους ἐρχομένους ἐκ τῆς ὁδοῦ τῶν Κοίλων, οἵτινες δὴ φθάσαντες πρὸ ἡμῶν, εἰσήρχοντο εἰς τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ Μονιδρίου τῆς Θεοτόκου, σκεπτόμενοι φαίνεται ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐκτελέσωσι πρῶτον τὰ Χριστιανικὰ των καθήκοντα πρὶν ἢ ἀποδυθῶσιν εἰς τὸν διασκεδαστικὸν ἀγῶνα.

Τὸ μοναστήριον τῆς Θεοτόκου, εὑρηται ἐν τῇ μεγάλῃ πεδιάδι τῇ κατ' ἐξοχὴν κάμπῳ καλουμένῃ, ἀλλ' ἀτυχῶς ἀνήκει εἰς γεωργόν τινα ὅστις φροντίζει μᾶλλον περὶ τῆς ἐλεεινότητος τοῦ τόπου ἐκείνου ἢ πρὸς ἐξωραϊσμόν· λέγεται ὅτι ἐπ'

οὐδενὶ παραχωρεῖ τὸ Μοναστήριον εἰς ἄλλον, ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι ἠδύνατο ἐπὶ τέλους νὰ ἐξαναγκασθῇ πρὸς τοῦτο. Ἐν τούτοις τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς εἶνε κάπως διακεκοσμημένος ὁ τόπος, πέριξ δὲ τῆς Μονῆς, εἶναι κατεσκευασμέναι ἀμφιθεατρικῶς ἀπειράριθμαι σκηναὶ ἐκ κλάδων δένδρων. Ὅσῳ ἐπλησιάζομεν, ἐπὶ τοσοῦτον ἠκούομεν ὀχλοβοὴν καὶ θόρυβον· ἐνόμιζέ τις ὅτι ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς διῆλθεν ἤδη τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ κατεσκήνου εἰς τὴν Ἔρημον. Ἡ φωνή, ἡ ὀχλοβοὴ ὁλοὲν ἐπιτείνεται . . . . Πληθὺς οἰκογενειῶν ἔστησεν ἐδῶ τὰ διὰ τὴν τριήμερον σχεδὸν διαμονὴν ἀναγκαιοῦντα, καταρτίσασα ἑκάστη τὸ «σπητικότης» μὲ ὅλο τὸ «νοικοκυριότης» μετὰ τῶν κοφήνων, τῶν σταμνῶν, καὶ τῶν μαγειρικῶν σκευῶν περιορισασα αὐτὰ ἀπὸ τοῦ παραπλεύρου. Γειτωνίαι ἐχωρίσθησαν, δρόμοι ἐχαράχθησαν, περιοριζόμενοι ὑπὸ στρωμάτων· ἐδῶ τέλος εἶνε κατεσκηνωμέναι πολυπληθεῖς, λέγεις, ἀγέλαι νομάδων. Ἐφθάσαμεν πλέον καὶ ἡμεῖς καὶ κατεσκηνώσαμεν εἰς τὴν σκηνήν, εἰς τῆς ὁποίας τὴν κατατκευὴν ἐπεστατήσαμεν τὴν προτεραίαν ἐγὼ καὶ ὁ ἐξάδελφός μου Ν. Π. Ἡ σελήνη ἤρξατο νὰ φαίνηται ἐν τῷ στερεώματι, εἰς τὰ βάθη τῆς πεδιάδος ἁπλοῦται ὑπόσκιος νύξ· αἱ χορευτικαὶ τάσεις ἤρξαντο λαμβάνουσαι ζωὴν καὶ χάρις τῷ φίλῳ Γ. ἐνεκαινιάσθη ὁ συρτὸς ὑπὸ τὸν ἦχον τῆς λατέρνας· ἐδόθη ἐπὶ τέλους τὸ σύνθημα, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἐγενικεύθη, ὅταν ἔφθασαν καὶ οἱ κλασικοὶ ζουρνάδες, μὲ τὰ λερωμένα νταβούλια· ἐκκωφωτικοὶ ἦχοι διαδίδονται πανταχοῦ, συλλήβδην μετὰ τῶν φωνῶν τῶν χορευτῶν, ἀμφοτέρων τῶν φύλλων. Ὁ συρτός, ὁ περίφημος αὐτὸς χορὸς δίνει καὶ πέρνει· ὅλων τὰ βήματα τακτικὰ τοὺς διευθύνει ὁ ζουρνὰς καὶ τὸ νταβοῦλι. Ἠξεύρεις πόσον ὡραῖος εἶνε αὐτὸς ὁ χορός, ἀλλὰ πρόσθες καὶ τοῦτο ὅτι

τὸν χορὸν τοῦτον κατὰ τὴν πανήγυριν ταύτην, ἀποτελοῦσιν ἐνίοτε διακόσια ἄτομα παρθένοι καὶ παρθέναι. Πάντες οὗτοι ἐννοοῦν νὰ χωρεύουν ὡς τὸ πρωΐ, ἀλλ' ἡ κοιλία ὁ μικρὸς οὗτος τυραννίσκος ἤρξατο νὰ διαμαρτύρηται, καὶ ὁ χορὸς διεκόπη· πρὸ πολλοῦ εἶδον, εὑρὼν εὐκαιρίαν, καὶ τί γίνεται ὑπὸ τὰς σκηνάς· ἡ μία «γειτόνισσα» ζητεῖ ἀπὸ τὴν ἄλλην τὸ «τηγάνι» ἄλλη μαγειρεύει· τινὲς κάμνουν ἐπισκέψεις εἰς τὰς σκηνὰς τῶν φίλων των· «βεγγέραις» προετοιμάζονται, καὶ ἄλλοι τέλος, οἱ προνοητικώτεροι... ῥέγχουσι μακαρίως, μὲ ὅλην τὴν ἡσυχίαν καὶ τὸ sans façons των, διότι ἡ νὺξ ἤδη ἐπῆλθε. Μετὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς κοιλίας, ὡς συμπεραίνω ἐκ τῆς ἰδικῆς μου, ἤρξαντο ἀναφαινόμεναι πανταχοῦ ᾄσματικαί... τάσεις. Καὶ ἐδῶ μὲν ἀκούεται ἀμανὲς ἐκεῖ δὲ ἡδυπαθέστατα ᾄσματα τῶν παρθένων· διακρίνω τὴν ἑξῆς στροφὴν τοῦ μελῳδικοτάτου ᾄσματος:

μετὰ μακρὰν νυκτὸς σιγὴν λαλεῖ τὸ χελιδόνι
αὐγὴ ἐφώτισε τὴν γῆν καὶ τὰ βουνὰ χρυσώνει.

Παντοῦ δὲ τέλος χορεύουσι συρτούς, καλαματιανούς, καὶ καρσυλαμάδες. Ἡ νὺξ ἤρξατο νὰ λαμβάνῃ τὴν μελανωτέραν της χροιάν, ἀλλὰ τὸ ἄπειρον ἐκεῖνο πλῆθος ἐξακολουθεῖ νὰ διασκεδάζῃ· εἶνε τι συγκινητικὸν νὰ περιέλθῃ τις τὰς σκηνὰς τὴν στιγμὴν ἐκείνην· ἐκεῖ θὰ ἴδῃ τί σημαίνει εὐθυμία, εὐθυμία ἰδιάζουσα εἰς τοὺς ἀρεσκομένους εἰς τὴν φύσιν. Ἤδη σχηματίζεται δι κύκλιος χορός· καὶ ὁμολογῶ ὅτι μόλις μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀποφασίζω νὰ παραδοθῶ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως· ἐκοιμήθης φίλε εἰς εἰς τὴν ἐξοχὴν ποτέ; ἐκοιμήθης ὑπὸ τὸν ἀστερόεντα οὐρανόν, ἐν μέσῳ τῆς ἀπεριγράπτου ἐκείνης ἁρμονικῆς κινήσεως τῶν ἄστρων; εἶδες τὴν σελήνην μειδιῶσαν καὶ παίζουσαν ἐσθ' ὅτε μετὰ τῶν νεφῶν; εἶδες ὁ-

ποῖον κάλλος ἀνυπέρβλητον! ὁποία δόξα οὐράνιος! ἡ καρδία σου πάλλεται τότε σφοδρότερον, ἡ διάνοιά σου πετᾷ ὑψηλά, πολὺ ὑψηλά, καὶ ἀναζητεῖ τὴν ἀριστοτέχνιδα ἐκείνην χεῖρα, ἥτις τὴν φύσιν ἔταξεν ὑπὸ τοιαύτην ἁρμονίαν, πρὸ τῆς ὁποίας τὸ πᾶν ἀποκαλύπτεται... ὦ! αἱ τοιαῦται ἐντυπώσεις δὲν λησμονοῦνται, πολλῷ δὲ μᾶλλον αἱ τῆς ἑσπέρας ἐκείνης, ἥτις σοὶ ὑπενθυμίζω ὅτι εἶναι ἡ παραμονή. Ἡ νὺξ παρῆλθε γλυκύτατα· ὑποφώσκει ἤδη ἡ αὐγὴ « ἦμος δι' ἰριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος ἠώς» Ὁ ἥλιος φαίνεται ὑπεράνω τοῦ ὄρους· ἀκτινοβολοῦσιν αἱ κορυφαὶ αὐτοῦ, εὔοσμος δὲ πρωϊνὴ αὖρα δίδει ζωὴν εἰς τὴν καρδίαν. Γνωρίζεις πόσον εὐσεβής, φίλε, εἶνε ὁ λαὸς τῆς Μαδύτου, οὕτως δὲ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἶδον ἀπειράριθμον πλῆθος ἀσκεπὲς ἱστάμενον πρὸ τοῦ ναοῦ καὶ προσευχόμενον. Μετὰ τὴν προσευχὴν διεσκορπίσθη αὐτὸ ἀνὰ τὰς σκηνὰς ἵνα προγευματίσῃ· αὐτὴν τὴν στιγμὴν γίνεται μεγαλειτέρα κατανάλωσις μπογάτσας. Ὁ ἥλιος ὑψοῦται πάντοτε φωτίζων τὴν φύσιν καὶ νέοι δὲ ὅμιλοι διασκεδαστῶν φθάνουσιν.

Σταυρουδάκια ἤδη, κομπολογάκια, κτενάκια, καθρεπτάκια, δακτυλιδάκια, βραχιολάκια, καὶ εἴ τι ἕτερον ὁμοιοκατάληκτον, πρὸς δὲ λουκούμια, σῦκα, καὶ ἐν γένει πᾶν τράγημα δυνάμενον νὰ γαργαλίσῃ τὴν ὄρεξιν, πᾶν τέλος ἐμπόρευμα ἢ λίχνευμα, ἐκ τῶν ἀντιπροσωπευόντων ἀξίαν ἴσην τῆς δεκάρας ἢ καὶ κάτω αὐτῆς, κεῖνται παράπλευρα ἐν σωροῖς, δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Πάντες δὲ τριγύρω μασῶσι κάτι ἢ πίνωσι. Δὲν λείπουσι δὲ πανοράματα δεκαροσυλλέκται, καὶ πλῆθος ἄλλων παροδίων παιγνιδίων διασταυροῦσι τὴν πλατεῖαν, ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἢ τῶν χειρῶν τῶν κυρίων αὐτῶν περιφερόμενα. Καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ ἀγέλη τῶν πωλητῶν, παραφωνεῖ, ἀλαλλάζει, βοᾷ, ἐπιδεικνύουσα τὰ ἐμπορεύματά της.

Νεάνιδες περιπλέγδην κρατούμεναι, βαδίζουσιν ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς κατὰ στίχους, ἐξελθοῦσαι εἰς περίπατον, μέσῳ ὀχλοβοῆς ἀπεριγράπτου ἐπικρατούτης ἐν τῇ αὐτοσχεδίῳ ἐκείνῃ πόλει. Ἡ εὐθυμία καὶ ὁ χορὸς διατηροῦνται ἀδιάπτωτοι, μέχρις ἑσπέρας, καὶ φαίνονται ὅλοι εὐχαριστημένοι, ἀλλὰ καὶ ξεποδαργιασμένοι. Τὴν νύκτα ἐπαναλαμβάνεται καὶ αὖθις ἡ αὐτὴ ποίησις, ἡ αὐτὴ οὐράνιος συγκίνησις, ἐκ τῆς ἀφελοῦς ταύτης καὶ ἀπερίττου ἑορτῆς ἥτις εἶνε ἡ χαριεστέρα τῶν ἑορτῶν τῆς Μαδύτου.

Τὴν πρωΐαν τῆς τρίτης ἡμέρας . . . μέσῳ τῆς μάγου ἐκείνης καὶ γοήσης πρωϊνῆς εἰκόνος, ὑπὸ τὴν ἀπερίγραπτον μυστικότητα τῶν πρώτων τοῦ περιόρθρου ἀναλαμπῶν, καὶ τὰς καλλιτεχνικωτάτας ἀπαχρώσεις τοῦ πρώτου ἐωθινοῦ φωτός, ἐν ᾧ τριγύρῳ πτερυγίζει τὸ ὀνειροπόλημα, καὶ ἡ καρδία βαρύνει ὑπὸ τὰς ἀπείρους ἐντυπώσεις τῆς ἑορτῆς, ἅπασαι αἱ οἰκογένειαι ἄρχονται ἀπερχόμεναι, καὶ φθάνουσιν εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ τὰ ἡδύφθογγα ᾄσματά των πλήρης εὐθυμίας καὶ χαρᾶς.

Τοιαύτη, φίλε, ἡ τερπνοτέρα ἑορτὴ τῆς Μαδύτου· καὶ ἂν ἐπὶ πλέον διήρκει, θὰ διήρκει καὶ ἡ περιγραφή μου αὕτη, ἥτις ἀγνοῶ, κατὰ πόσον θὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν περιέργειάν σου. . . »

ΤΕΛΟΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

τῶν φιλομούσων συνδρομητῶν μου.

Ὁ Παν. Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως κ. Κοσμᾶς Σωμ. 100
Ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Ἀμασείας κ. Ἄνθιμος » 50

Ἐν Μαδύτῳ.

Γεώργιος Σ. Μοῦρκος Σωμ. 2
Συμεὼν Χλοΐδης
Σ. Ζαφειρίου
Εὐστράτιος Φωτίου
Κωνσταντῖνος Θ. Ναρλῆς
Χρυσόστομος Παρίτσης
Ἀνδρέας Γ. Τερζῆς
Κυριακὸς Δημητρίου
Γεώργιος Ε. Παπαδόπουλος
Χρυσόστομος Κομνηνοῦ
Εὐγένιος Ἰωάννου
Ἀγγελίνα Μαμμῆ
Κωνσταντῖνος Α. Ἀτάμπας
Ἀντώνιος Σ. Σαρρίδης
Ῥήγας Νοτάριος
Κωνς. Χατζῆ Ρ. Δημητρίου
Ἐμμανουὴλ Ζυγομαλᾶς
Ἀνανίας Χρήστου
Ἀναγνώστης Καπόνιας
Ἀντώνιος Πλακούδης
Δ. Δανιηλίδης
Κωνστ. Δ. Ναρλῆς
Χ. Δημητριάδης διεύθ. τῶν Σχ. Μαδύτου.
Α. Κ. Ματσίνας
Α. Ἀδαμαντίδης
Ἰωακεὶμ Χρηστάκης
Χριστόφ. Χατζῆ Ἀποστόλου
Δαυὶδ Κασίμης
Παναγιώτης Οἰκονόμου
Στρατήγης Παπάλας
Παπᾶ Εὐγέν. Μουταφής
Θεοφάνης Χατζῆ Ἀποστόλου
Ἀπόστολος Σταρᾶς
Γρηγόριος Πετρίδης ἱερεύς
Ἰωάννης Ἀλεξιάδης
Κωνς. Α. Παγωνιάδης
Ἰγνάτιος Λαδόπουλος ἱεροδ
Δ. Μουτόπουλος.
Στ. Βαφείδης.
εὐγενεῖ φροντίδι Σωτ. Ναρλῆ
Σωτηρία Ναρλῆ διευθύντ. τοῦ Νιπιοπαρθεναγ. Μαδύτου Σ. 2
Λαμπρινὴ Παξιμαδᾶ

Ἑλένη Θεοφάνους
Δέσποινα Α. Λιμπερίδου
Ζωὴ Δελαβαρίδου
Φροντίδι Ἰοβ. Λαυρακᾶ
Ἰοβιανὸς Λαυρακᾶς
Κ. Ἀδαμαντίδης
Α. Χ. Οἰκονόμου
Ι. Λαυρακᾶς
Α. Λαυρακᾶς
Φροντίδι Α. Παπαδοπούλου
Λάζαρος ἱερεὺς ἀρχιερ. ἐπίτρ
Ἀντώνιος Παπαδόπουλος
Μαριγὼ Β. Παπαδοπούλου.
Στυλιανῆ Λ. Παπαδοπούλου
Εὐλαβία Α. Παπαδοπούλου.
Βασιλοπούλα Λ. Παπαδοπούλου
Φροντίδι Χ. Ν. Χριστοφορίδου
Νικόλαος Χριστοφορίδης
Χρ. Ν. Χριστοφορίδης
Δ. Βλάχος
Κωνσταντῖνος Βασιλειάδης
Ἰωακεὶμ Μ. Κατζάκης
Θεόφιλος Θ. Παναγιωτόπουλος
Μαρία Λογοθέτου
Στυλιανῆ Λεονταρόγλου
Γ. Μεγαρεὺς ἰατρὸς (Καλλ.)
Ἄννα Κανάκη
Ἀθανάσιος Κατζάκης
Σεραφεὶμ Τρακασλίδης
Χορμούζης Οἰκονομίδης ἱερεύς
Χαράλαμπος Ῥάπτης
Γεώρ. Ποτσάκης ἐκ Ταϊφιρίου.

Φροντίδι Ἀν. Κωνσταντινίδου
Ἀν. Κωνσταντινίδης
Α. Ῥ. Παπάζογλους
Δ. Ἀντωνιάδης ψάλτης
Ἰω. Χατζῆ Θωμᾶ ψάλτης
Νικόλαος Καβουρίδης
Γεώργιος Καβουρίδης

Ἐν Ἀθήναις

Καλλιόπη Κεχαγιᾶ
Πολύμνια Καμάρα. Σωμ. 8
Ἑλένη Καμάρα 7
Ἀνώνυμος 4
Β. Σούτσου 4
Κ. Μερκάτη 4
Ἰω. Σακελλαρίδου
Ἐρνεστίνα Τσαουσάκου
Εὐφροσύνη »
Δ. Ἀθανασόπουλος
Badin 2
Ι. Μαυροκορδάτος
Α. Παυλόπουλος 3
Πέτρος Δηληγιάννης
Δ. Ἀχτζήπασης 2
Φροντίδι Κ. Χρυσοστομίδου
Δ. Μαρτιμιανάκης Φωτ. τῆς Α. Υ. τοῦ Διαδόχου. 2
Κ. Χρυσοστομίδης Φωτογρ 2
Ν. Κ. Ἀθανασίου » 2
Ι. Χρυσοχέρης »
Θ. Μαργιολόπουλος »
Θ. Γερωγιάννης
Ἐρατὼ Δ. Μαρτιμιανάκη

Ν. Ξανθάκης
Κ. Κωβαῖος
Μ. Νομικός
Δ. Κατσανδρῆς
Ν. Μητσόπουλος
Ν. Καρτεράκης
Μ. Μιχαλόπουλος
Σαρ. Σεραφεὶμ
Γ. Α. Λαγανόπουλος
Ε. Ἀγαθοκλῆς
Ἰωάν. Μπάρτζης
Γ. Πυρπασόπουλος
Τρ. Τανταλίδης 2
Ι. Κουνταρτσῆς
Χ. Καβουρίδης
Ἰωάννης Στυλιανίδης
Μικόλαος Τζελέπης
Παναγιώτης Κατράνης
Λάζαρος Χ. Σαραντόγλου
Παναγ. Α. Μποτζᾶς
Ν. Λιθοξόος
Α. Τζαννέτος
Φροντίδι Ν. Παξιμαδᾶ
Ν. Παξιμαδᾶς 2
Γ. Πάργας
Ι. Ματθάκος
Μ. Κασιμέρης
Α. Δανέζης
Δ. Κολήπουλος
Ι. Μαγκαρδᾶς
Σ. Μαγκαρδᾶς
Σ. Παρίτσης

Ι. Βαρνάβας
Μ. Εὐγενίου

Ἐν Κωνσταντινουπόλει

Οἰκογένεια Κ. Σ. Παρίτση 6
Α. Δημητριάδης 3
Σ. Ποππέσκος 2
Φροντίδι Νικ. καὶ Εὐρ. Παρίτση.
Π. Β. Μουρέλλης
Ο. Μαραγκὸς
Ἀλεξόπουλος
Π. Λυβαδᾶς
Σ. Ζωγράφος
Α. Παλαμάρης
Ε. Κρεμέσσης
Κ. Φραγκόπουλος
Δ. Ὀρτεντζάτος
Π. Ὀρτεντζάτος
Ν. Νικολαΐδης
Θ. Δεγαΐτης
Δ. Μιχολιτζάνος
Ν. Κουρῆς
Ν. Ἀπέργης
Ν. Στάμπας
Ν. Κ. Βουτούρης
Α. Χρηστίδης
Η. Ῥαυτόπουλος
Γ. Νικολαΐδης (ὀρτάκιοϊ)
Ἀνώνυμος
Κ. Σκούλου Μαδύτ.
Νικ. Παρανίκας
Β. Τσακναρῆς »

Κ. Ζωγράφου Μαδυτ.
Μαθήτριαι τοῦ Ζαππείου
Φροντίδι Σ. Παξιμαδᾶ
Σοφία Παξιμαδᾶ
Χαρ. Ἐλευθεριάδου
Ἀγγελικὴ Παντῑᾶ
Ἑρμ. Ἀναστασιάδου
Μαγδ. Τελκεντζόγλου
Ἐρατὼ Βασιλειάδου
Κασ. Δημητριάδου
Ἑλ. Στρούβαλη
Κ. Ζεναβαροπούλου
Καλ. Δεβετζῆ
Ἑλ. Μαραγκοῦ
Αἰκ. Νῑώτη
Βασιλ. Λαζάρου
Ζωὴ Συρμακέση
Μ. Χατζηκωνταντίνου
Φ. Γεωργαλλίδου
Ἰφ. Πασχαλίδου
Ὀλ. Ὀρφανίδου
Ἑλ. Παπαδοπούλου
Ἀθ Μαντζοπούλου
Εὐλ. Χρηστίδου
Μ. Παπαριστείδου
Ἑλ. Χαραλάμπους
Ματθίλδη Λάϊτμερ
Σοφία Ἰωαννίδου
Ἄγγ. Πρεποπούλου
Ἶρις Θεοδωρίδου
Ἑλ. Ξεργιάδου
Μελ. Μανῑάτου

Εὐς. Χρηστίδου
Βηθλεὲμ Γεωργίου
Σ. Λαζαρίδου
Ζ. Παπᾶ Σπύρου
Οὐρανι. Μωλλὲν
Φεβρωνία Μουτεβελῆ
Πην. Παπαδοπούλου
Μαριανθ. Παπαδοπούλου
Ναθαλία Δέτζου
Ἑρμιόνη Γκάλη
Δέσποινα Π. Κωνσταντίνου
Ὀλυμπ. Σομπανάκη
Ἑλ. Σιδερίδου
Σοφία Τεριακίδου
Σεβ. Ἀντωνίου
Ἄννα Δζαζοπούλου
Κρέουσ. Μαργαρίτου
Μαριάνθη Ἀνδρέου
Σοφ. Κυριακίδου
Ἀφροδ. Ἀνανίου
Ἀφροδ. Σ. Σαμαρίδου
Φροντίδι Χρ. Ξηροῦ
Χρῆστος Ξηρὸς Μαδύτιος
Ἀν. Παπάζογλους »
Βασίλειος Λήσα »
Ἀλ. Παπάζογλους »
Κων. Παξιμαδᾶς »
Κων· Ζεμπούλης »
Γεωρ. Γεωργόπουλος »
Διον. Κωνσταντινίδης »
Σήφ. Γεωργίου »
Κων Πλακούδης »

Χρυσ. Σεραφεὶφ Μαδύτιος
Νικ. Ῥῆγας »
Εὐαγγ. Σπυριάδης »
Νικ. Ξενάκης »
Σπυρ. Χανὸς »
Χαράλ. Παρασκίδης »
Ἀπόστολος Κατσικᾶς »
Βασιλ. Δημητριάδης »
Νικ. Πιλαζέρος »
Δεώργ. Τιλιπῆς »
Δημ. Χ. Λαυρίτσος »
Κ. Φ. Μουστάκας »
Βασιλ. Τσακναρῆς »
Θεόδ. Ἀνθυμίδης. »
Εὐστρ. Κωνσταντίνου »
Σωτήριος Κούρας »
Χατζῆ Β. Πινακωτᾶς »
Πέτρος Ι. Κοντὸς »
Κῶτσος Τσακίρης »
Χρῆστος Πατρῖκος »
Χαράλαμπος Κώστα »
Ἰωαν. Ἰωακείμ »
Γ. Γεωργαντίδης (Κριθῑώτης
Φροντίδι Ἡλ. Ἀλεξανδρ.
Ἡλίας Ἀλεξανδρίδης
Χρῆστος Βαβανούδης
Σωτ. Παπαδόπουλος
Ἐμμ. Σ. Σαράντης
Ἀθαν. Κ. Τζελέπογλους
Νικ. Ταπακίδης
Ἰωάν. Μ. Καζάκος
Δημ. Χ. Χρυσοστόμου

Δημήτριος Δατῆρα.
Ἀναστ. Παναγ. (Κριθῑώτης)
Ἀντ. Βασίλειος
Νικ. Χατζῆ Βασιλείου

Ἐν Ζακύνθῳ

Γεώργ. Λῑάπης μοίραρχος
Δημ. Τσώλης
Χρ. Παναγιωτόπουλος
Ἀθ. Ἀναγνωστόπουλος
Π. Βγενόπουλος
Μ. Δρακοντιάδης
Παναγ. Δρογγίτης
Θ. Κούσης
Κ. Γῑαννόπουλος
Θ. Διαμαντόπουλος
Νικ. Ι. Νταβίας
Νικ. Δούκας
Σ. Σπηλιοτόπουλος
Ε. Μερκάτης
Ν. Ἀρβαν. Κόκκας
Σωτ. Κιμματάκης
Φ. Μιχαλίτζης
Π. Δὲ Νέγρης
Γ. Δράκος
Διον. Βολτέρης
Ἀνδρ. Κάλφας

Ἐν Ἀργυροκάστρῳ

Οἰκ. Παπ. Φώτιος Μαδύτ. 10
Ἀρχιμ. Δανιὴλ Ἀρσένης 2
Παπᾶ Χρῆστος Πν. ἐκ Σινίτης
Παπᾶ Ἰωάν. ἐκ Βουλιαράτων
Ἱερομ. Χρύσανθ. Κων. ἐξ Ἀργ.

Ἐν Δαρδανελλίοις

Φροντίδι Κ. Ζαφειροπούλου

Γ. Σογιολτζῆς
Ἰωαν. Σογιολτζῆς
Σερ. Τρακασλίδης
Εὐστρ. Π. Μακαρατσῆς
Φώτιος Ἐξάρχου
Ι. Α. Παπαδόπουλος
Μόσχος Ἰωάννου
Παρ. Ἰωαννίδης
Θεόδ. Χρήστου
Ὀδυσ. Νικολάου
Ἰωάν. Γεωργίου
Χατζῆ Γ. Γιουβανόπουλος
Νικ. Ταλιαδοῦρος
Δημ. Μ. Μουστάκας
Βασιλ. Ζωγράφος ἱερεὺς
Χρῆστος Φ. Ἀντωνίου
Γρηγ. Σογιολτζῆς
Βασ. Ἀθανασιάδης
Δ. Γ. Καραμανλῆς
Κων. Γ. Φεστόπουλος
Θεμ. Π. Λαμπαδαρίου
Ἀπ. Παγιώτας
Α. Νικολαΐδης
Constantin Cologoff
Δ. Σ. Λέκας
Σεραφ. Ν. Φραγγορράπτης
Ἰωαν. Κχ Ἐξάρχου
Ἰωάν. Α. Μιρασκιτζῆς
Τηλέμ. Καβαλλάρης
Γεώργ. Ἀθανασιάδης
Ἀθανασ. Καραμήχας
Κων. Α. Κανταρτσῆς
Δ. Ι. Μανασίδης
Ἀθαν. Μαυρομμάτης
Ἀλ. Πολυχρονιάδης
Κωνστ. Φύτος
Ἀθανάσιος Πανταζῆς
Ἀριστείδης Ἀλεξιάδης
Σπυρ. Π. Ἐξάρχου
Ἰω. Γεωργίου
Ἀχιλλ. Καρνέρης
Εὐάγγ. Ῥαφτόπουλος
Τρύφων Κωνσταντινίδης
Ἰωάννης Παπᾶ Λάμπρου
Χρῆστος Σκοπελίτης
Ἰωάν. Ἀντωνιάδης

Ἐν Μασσαλίᾳ

Lean. dre. Mourkides
A. Kyrianos

Ἐν Μιτυλήνῃ

Φροντίδι Γ. Γεωργαντίδου

Νίκηφ. Λεβαντερίδης πρωτοσύγγελος τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Μιτυλήνης. Σ. 15
Παν. Κλήμης ἱερεὺς ἐκ Μιτυλ.
Παρμενίδης Μάρκου »
Γεώρ. Λαμνῆς »
Δημήτριος Φωτιάδης »
Παναγ. Χαραλαμπίδης
Δ'. τάξ. Γυμνασ. Μιτυλ.
Γ. Κ. Γεωργαντίδης Μαδύτιος
Βασ. Κατσάνης Μιτυληναῖος

Χαρ. Πλατάνου Μιτυληναῖος
Γεώρ. Παπαδόπουλος »
Δημ. Κοκίδης Κωνσταντιν.
Εὐστρ. Ποῦλος Μιτυλ.
Ἐπαμ. Θεοδωρίδης.
Ἀναστ. Τριανταφυλλίδης
Χριστ. Καρατζᾶς
Προκ. Ματζουράνης
Θεοχ. Γεωργίου
Ἰωάν. Ἀντωνιάδης
Ἰωάν. Κούσκου
Ἐκ τῆς Γ'. Γυμνασίου
Βαλσ. Δαυὶδ Τενέδιος
Δημ. Γοῦτος Μιτυληναῖος
Μαρκ. Θ. Μαρίνου
Κωνστ. Σ. Τζανέλλης
Θεμ. Μαριγλῆς

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ

Φροντίδι Σ. Στεφανίδου

Χαρ. Στεφανίδης Μαδύτ. Σ. 4
Στυλ. Σ. Στεφανίδης » 3
Γ. Παπᾶ Νικολάου » 4
Χρῆστος Κασίμης » 3
Σάββας Νικολαΐδης » 2
Π. Παπᾶ Συμεὼν » 2
Δημ. Κασίμης »
Ἰωαν. Τρικόλης »
Νικ. Κλωνάρης »
Π. Λαγόπουλος Δαρδανελ.
Ἀποστ. Κοϊμτζόγλου ἐξ Ὄφρ.
Σάββας Ἀρβανιτέλης »
Ἰω. Γεωργάνακης ἐκ Βόλου
Ἰω. Παπαγγελίδης ἐκ Βόλου
Δημ. Τζακανάκης »
Φίλιπ. Ἀγγελόπουλος »
Ἀθαν. Κωστὴς »
Κωνστ. Παρίσης »
Δημ. Γεωργίου Λήμνιος
Ἰω. Εὐστρ. »
Ἰ. Παπαντωνόπουλος Ἴμβριος
Ἰω. Ἀρσενίδης Χῖος
Κωνστ. Σαλέριος

Ἐν Πορτ-Σαΐδ

Σεραφ. Φωκᾶς Πρεσβ. Σ. 10

Ἐν Ἱερουσαλὴμ

Φροντίδι Ι. Παπαδοπούλου

Ἰωακείμ. Παπαδόπουλος
Γ. Ἰωαννίδης Σ. 3
Νικ. Σπυρίδωνος ἰατρὸς 2
Χρ. Γαϊτανόπουλος φαρμ. 2
Καλλ. Γαϊτανοπούλου 2
Ἀβράμιος Τσαμπῆς Μοναχ.
Στυλιανὸς Ἠλιάδης
Δημ. Ἐμ. Σολομωνίδης
Σταμ. Ν. Βασιλειάδης
Δ. Φλουρέντζος
Γ. Φλουρέντζος
Νικ. Πατλάνος
Ἐμμ. Δανέζης Θηρεὺς
Γεώρ. Ἀπέργης Σ. 2
Κων. Μ. Στρούθου
Γεωρ. Εὐθυμίου
Κυρ. Ν. Στεφανίδης
Δημ. Σεγκάκης

Γεώρ. Μουσουρλῆς
Γεώρ. Λαμπρινίδης
Ἀναστ. Θ. Λάμπρος
Θεόδ. Σ. Λέσβιος
Θεοφάνης Ζουγκαφίδης
Νικ. Πουνάνος Θηρεὺς
Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος
Ἱεροδιακ. Βατίλειος
Ἱεροδ. Συνέσιος Ἀλατσατεὺς
Δημ. Ταγτανόπουλος.

Ἐν Καλλιπόλει

Ἀπ. Οἰκονομίδης σχολάρχης
Σ. Παρίσης δημοδιδάσκαλος
Δ. Ἀντωνιάδης
Ἰ. Γ. Κέρτζαλης
Κλ. Α. Κωνσταντινίδης
Κων. Θεοδωρίδης
Νικ. Γεωργιάδης
Ν. Α. Μιχαλίτζης
Δημ. Μῆτσος
Ἀνθ. Σ. Μαζαράκης
Χρισ. Χ. Ἀνδρέου
Ἀρχ. Τσοβελέκης
Μιχ. Χριτόπουλος.
Κων. Λουΐζης

Ἐν Ὀφρυνείῳ

Γ. Χ. Γεωργαντίδης ἰατρ. Σ. 4
Ἀχιλ. Ἰ. Κοϊμτζόγλου » 2
Κ. Γ. Στέκας σχολάρχης
Σπῦρος Χ. Σπυρίδου
Χρῆστος Νέγρης Σάμιος
Γεώργιος Λασκαρίδης
Δημ. Κούκου
Ἀναστ. Χουμπέκης
Μέτρ. Λασκαρίδης
Νικ. Θεοχάρη
Γεώργ. Τουρμούζης
Χαρ. Β. Παπάζογλου
Δημ. καὶ Γεώρ. Ἰωάννου
Στέφαν. Νικολαΐδης
Στεφ. Π. Παπαδόπουλος
Βασίλ. Φωτιάδης
Στέφ. Ἀθανασίου
Ν. Παπάζογλους
Ἀλκιβιάδης Ἀποστολίδης
Νικ. Κοϊμτζόγλου

Ἐν Κριθίᾳ

Ἐλευθ. Χατζόπουλος διδάσκαλ.
Χατζῆ Ἀντ. Παναγιώτου
Δημήτρ. Παναγιώτου.
Εὐαγ. Κωνσταντίνου

Ἐκφράζων πρὸς τοὺς ἀνωτέρω τὰς εὐχαριστίας μου, ζητῶ συγγνώμην παρ' ὧν συνδρομητῶν τὰ ὀνόματα δὲν κατεχωρίσθησαν ἐν τῷ πίνακι τούτῳ, βραδυνασῶν τῶν αὐτὰ περιεχουσῶν ἀγγελιῶν.